Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Høringsnotat

Forslag til endringer i regelverket om samordning av offentlig tjenestepensjon med folketrygdens etterlatteytelser – oppfølging av etterlattereformen

25. november 2026

Høringsfrist: 6. januar 2027

Innhold

1 Høringsnotatets hovedinnhold 5

2 Bakgrunn 5

3 Overordnet om gjeldende regelverk 7

3.1 Innledning 7

3.2 Ytelser til etterlatte i folketrygden 7

3.2.1 Alderspensjon fra folketrygden med gjenlevendefordeler 7

3.2.2 Ytelser til gjenlevende ektefelle mv. under 67 år fra folketrygden 9

3.2.3 Uføretrygd fra folketrygden med gjenlevendetillegg 10

3.3 Ytelser fra offentlig tjenestepensjonsordning som samordnes med folketrygdens ytelser til etterlatte 11

3.3.1 Alderspensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning 11

3.3.2 Ytelser til etterlatte enker- og enkemenn fra offentlig tjenestepensjon 11

3.4 Samordning av ytelser fra offentlig tjenestepensjon med folketrygdytelser til gjenlevende 13

3.4.1 Generelt om samordningen 13

3.4.2 Samordning av alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon med alderspensjon fra folketrygden til gjenlevende ektefelle 13

3.4.3 Samordning av brutto enke- og enkemannspensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning og alderspensjon med gjenlevendefordel eller gjenlevendetillegg fra folketrygden 14

3.4.4 Samordning av alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon før fylte 67 år med pensjon, overgangsstønad og omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle mv. fra folketrygden 15

3.4.5 Samordning av brutto enke- og enkemannspensjon fra offentlig tjenestepensjon med etterlattepensjon, overgangsstønad og omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle mv. fra folketrygden 16

3.4.6 Samordning av brutto enke- og enkemannspensjon fra offentlig tjenestepensjon med uføretrygd med gjenlevendetillegg fra folketrygden ... 17

4 Konsekvenser av endringer i folketrygdens etterlatteytelser 18

4.1 Samordning når gjenlevendetillegg i folketrygden ikke reguleres 18

4.1.1 Innledning 18

4.1.2 Konsekvenser for samordning av alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon med alderspensjon med gjenlevendetillegg 19

4.1.3 Konsekvenser for samordning av enke- og enkemannspensjon fra offentlig tjenestepensjon med alderspensjon med gjenlevendetillegg 19

4.1.4 Midlertidig forskrift om samordningsgaranti 19
4.2 Samordning når etterlattepensjon eller overgangsstønad fra folketrygden opphører 20
4.3 Samordning når etterlattepensjonen eller overgangsstønaden fra folketrygden fra 1. januar 2029 beregnes som en omstillingsstønad 20
5 Departementets vurdering og forslag 21
5.1 Samordningen av enke- og enkemannspensjon og alderspensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning med alderspensjon fra folketrygden med gjenlevendetillegg 21
5.2 Samordningen av enke- og enkemannspensjon fra offentlig tjenestepensjon med opphørende etterlattepensjon fra folketrygden 27
5.3 Samordningen av offentlig tjenestepensjon når etterlattepensjonen fra folketrygden beregnes som en omstillingsstønad 28
6 Pensjoner fra andre ordninger 30
6.1 Pensjoner fra personskadetrygd 30
6.2 Pensjoner fra Maritim pensjonskasse og Pensjonstrygden for fiskere 30
7 Andre forslag til lovendringer 30
8 Ikrafttredelse 31
9 Grunnlovsvern og internasjonale forpliktelser 32
9.1.1 Grunnlovsvern 32
9.1.2 Internasjonale forpliktelser 32
10 Økonomiske og administrative konsekvenser. Likestillingsmessige konsekvenser 33
10.1 Innledning 33
10.2 Økonomiske konsekvenser 33
10.3 Administrative konsekvenser 34
10.4 Likestillingsmessige konsekvenser 34
11 Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget 34
11.1 Til endringen i lov om krigspensjonering for militærpersoner 34
11.2 Til endringen i lov om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell 35
11.3 Til endringen i lov om Statens pensjonskasse 35
11.4 Til endringen i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. 36
11.5 Til endringene i lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser 36
11.6 Til endringen i lov om yrkesskadetrygd 37

11.7 Til endringen i lov om pensjonsordning for sykepleiere.....37
11.8 Til ikraftsettingsbestemmelsen 37
Utkast til endringer i samordningsloven og enkelte andre lover 39

1 Høringsnotatets hovedinnhold

I dette høringsnotatet foreslås det enkelte endringer i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser (samordningsloven) ved samordning av offentlig tjenestepensjon med ytelser til etterlatte i folketrygden. Endringene er nødvendige tilpasninger i lys av at folketrygdens ytelser til etterlatte er endret gjennom etterlattereformen, jf. Prop. 13 L (2020–2021) *Endringer i folketrygden (nye etterlatteytelser)* og Innst. 128 L (2020–2021).

Det foreslås regler for samordning av offentlig tjenestepensjon fra fylte 67 år med alderspensjon fra folketrygden med gjenlevendefordel eller -tillegg, når disse komponentene i folketrygden ikke reguleres årlig. Hensikten med forslagene er at endringene i folketrygden, som gjelder årskull født i perioden 1944–1962, via samordningsreglene, ikke skal gi annen effekt på samlet pensjon enn det som følger av at gjenlevendefordelen og gjenlevendetillegget ikke reguleres. Det foreslås også regler for samordning av offentlig tjenestepensjon med omstillingsstønad fra folketrygden for tilfellene der etterlatteytelsen fra folketrygden som er gitt med virkning før 1. januar 2024, fra 1. januar 2029 skal beregnes som en omstillingsstønad. Det inkluderer også det å fastslå i lov om Statens pensjonskasse, lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. og lov om pensjonsordning for sykepleiere at omstillingsstønad ikke regnes med i inntektsprøvingen av enke- eller enkemannspensjonen fra tjenestepensjonsordningen siden omstillingsstønaden inngår i samordningsfradraget.

Forslagene til endringer omfatter også pensjoner fra personskadetrygdene (krigspensjon og gammel yrkesskadetrygd), jf. forslag til endringer i lov om krigspensjonering for militærpersoner, lov om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og lov om yrkesskadetrygd.

I høringsnotatet konstateres det at førtidspensjoner fra Maritim pensjonskasse og Pensjonstrygden for fiskere skal samordnes med omstillingsstønad, på tilsvarende måte som alderspensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning før fylte 67 år, og at slik samordning ble lovfestet ved Stortingets behandling av Prop. 72 L (2022–2023) *Endringer i lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser og enkelte andre lover (tilpasninger til ny omstillingsstønad fra folketrygden)*.

Høringsnotatet inneholder ikke forslag til en omlegging av tjenestepensjonsordningers etterlatteytelser, se Prop. 13 L (2020–2021) punkt 1.4. Departementet vil gjøre en vurdering av behovet for slike endringer på et senere tidspunkt.

2 Bakgrunn

I 2020 vedtok Stortinget en reform av folketrygdens etterlatteytelser, se Prop. 13 L (2020–2021), Innst. 128 L (2020–2021) og Lovvedtak 39 (2020–2021). Stortingets vedtak medførte blant annet endringer i folketrygdlovens kapittel 12, 17, 19 og 20. Disse endringene trådte i kraft 1. januar 2024. Endringene i folketrygden får konsekvenser for beregningen av ytelser fra offentlig tjenestepensjon som samordnes med folketrygdens etterlatteytelser.

Et av hovedtrekkene ved reformen er at ytelsen til gjenlevende ektefelle eller samboer er lagt om fra en langvarig ytelse til en tidsbegrenset omstillingsstønad som kan gis i inntil tre år etter dødsfallet, jf. kapittel 17 i folketrygdloven.

Det gjelder unntak fra regelen om tidsbegrensning for gjenlevende født i 1963 eller tidligere. Disse kan i utgangspunktet motta omstillingsstønaden fram til de fyller 67 år. Det er et vilkår for rett til utvidet stønadsperiode, at den gjenlevende ikke har hatt inntekt over en viss grense de siste årene før dødsfallet.

Det er i tillegg fastsatt overgangsregler for de som har rett til en etterlatteytelse fra folketrygden med virkning før 1. januar 2024.

Et annet hovedtrekk ved reformen er at ordningene som kan gi høyere uføretrygd og alderspensjon fra folketrygden til gjenlevende, avvikles. Dette innebærer at det ikke innføres særskilt beregning av alderspensjon til gjenlevende for alderspensjon opptjent etter folketrygdloven kapittel 20 (ny alderspensjon). Videre innebærer det at de midlertidige gjenlevendetilleggene som i påvente av etterlattereformen ble gitt til alderspensjonister i årskullene 1954–1957, som tok ut alderspensjon med gjenlevende-tillegg innen utgangen av 2019, jf. § 20-19 a, fases ut. Utfasingen skjer gjennom at tillegget holdes nominelt uendret og reduseres med økninger i egen alderspensjon som følge av den årlige reguleringen inntil det er helt avviklet. Per 1. juli 2026 var det kun 24 personer som fortsatt mottok alderspensjon med gjenlevendetillegg etter § 20-19 a.

For årskullene 1944–1962, som har deler av alderspensjonen beregnet etter folketrygd-loven kapittel 19 (gammel alderspensjon), vil det fortsatt innvilges alderspensjon med gjenlevendefordeler, jf. folketrygdloven § 19-16. Som en del av etterlattereformen skilles fordelen – differansen mellom alderspensjon beregnet med gjenlevendefordeler og alderspensjon beregnet uten gjenlevendefordeler – ut som et eget tillegg til alderspensjonen, som deretter holdes nominelt uendret. Det vil si at tillegget ikke er gjenstand for årlig regulering av pensjonen etter folketrygdloven § 19-14. Per 1. juli 2026 mottok om lag 77 400 personer alderspensjon med gjenlevendetillegg.

Om alderspensjonen fra folketrygden er beregnet med en gjenlevendefordel etter kapittel 19, eller et gjenlevendetillegg etter kapittel 20, har ikke betydning for forslagene som fremmes i høringsnotatet. Dersom det ikke er nærmere definert, vil begrepet gjenlevende-tillegg omfatte både gjenlevendefordelen etter kapittel 19 og gjenlevendetillegg etter kapittel 20.

Gjenlevendefordeler i uføretrygd (folketrygdloven kapittel 12) avvikles ved at det ikke innvilges nye gjenlevendetillegg til uføretrygd etter 1. januar 2024. Tillegg som er innvilget med virkning før 1. januar 2024, videreføres med den nominelle verdien og unntas fra den årlige reguleringen. Per 1. juli 2026 mottok om lag 3 100 personer gjenlevendetillegg til uføretrygd.

I Prop. 72 L (2022–2023) ble det gitt regler om samordning av alderspensjon og uføre-trygd med gjenlevendetillegg fra folketrygden når det ytes bruttopensjon fra offentlig tjenestepensjon, jf. samordningsloven § 24 d. Endringen innebærer at samordnings-fradraget i tjenestepensjonen fortsatt skal reguleres selv om gjenlevendetillegget ikke

reguleres. Det er ikke behov for endringer i samordningsreglene knyttet til gjenlevendetillegg til uføretrygd, og forslagene i høringsnotatet omfatter derfor ikke personer med uføretrygd fra folketrygden med gjenlevendetillegg.

Omleggingen av ytelsene til etterlatte i folketrygden får konsekvenser for beregningen av ytelser fra offentlig tjenestepensjon som samordnes med folketrygdens etterlatteytelser. Når etterlattereformen fikk virkning fra 1. januar 2024, ble samordningsregelverket kun delvis tilpasset endringene i folketrygden. Formålet med høringsnotatet er å ferdigstille tilpasningene i samordningsregelverket.

3 Overordnet om gjeldende regelverk

3.1 Innledning

I dette avsnittet gis først en kort beskrivelse av de ulike ytelsene til etterlatte alderspensjonister og personer i yrkesaktiv alder i folketrygden. Barnepensjon etter kapittel 18 i folketrygden berøres ikke av problemstillingene med samordning av tjenestepensjon, og denne ytelsen er derfor ikke omtalt.

Videre beskrives ytelsene til enker og enkemenn fra offentlige tjenestepensjonsordning, samt regelverket for samordning av disse ytelsene med de aktuelle ytelsene fra folketrygden. Det gis også en kort beskrivelse av bruttoberegnet alderspensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning, samt reglene for samordning av denne ytelsen med ytelser til etterlatte fra folketrygden.

3.2 Ytelser til etterlatte i folketrygden

3.2.1 Alderspensjon fra folketrygden med gjenlevendefordeler

Innledning

Etterlatte alderspensjonister kan ha rett til å få alderspensjonen i folketrygden beregnet etter særskilte regler som kan gi en høyere pensjon enn egenopptjent pensjon. Dette gjelder for personer i årskullene født i 1962 eller tidligere, og følger av folketrygdloven § 19-16.

Årskull født i perioden 1954–1962 får en andel av pensjonen beregnet etter folketrygdloven kapittel 19, jf. folketrygdloven § 19-15. Den andre delen beregnes etter folketrygdloven kapittel 20, jf. folketrygdloven § 20-19. Gjenlevende som er født i perioden 1954–1957 kan på nærmere vilkår også få et tillegg til den delen av alderspensjonen som beregnes etter folketrygdloven kapittel 20. Tillegget fastsettes etter folketrygdloven § 20-19 a og beregnes etter reglene i folketrygdloven § 19-16. Det er en forutsetning for å få tillegget, at pensjonen er tatt ut innen utgangen av 2019. For årskullene 1958–1962 gis det ikke gjenlevendefordeler utover den delen av samlet alderspensjon som beregnes etter folketrygdloven § 19-16.

Særregler for beregning av gjenlevendefordeler i alderspensjonen ble innført som en del av folketrygden i 1967. Gjenlevendefordeler i alderspensjonen er avledede rettigheter, knyttet til sivilstand, og er basert på både den avdødes og den etterlattes egen opptjening.

De særskilte beregningsreglene omfatter en beregning av grunnpensjonen på bakgrunn av den avdødes trygdetid, dersom denne overstiger den gjenlevendes egen trygdetid, jf. folketrygdloven § 19-16 femte ledd. Videre beregnes tilleggspensjonen til den gjenlevende på bakgrunn av det gunstigste alternativet av egen tilleggspensjon eller 55 prosent av summen av avdødes og gjenlevendes tilleggspensjon, jf. folketrygdloven § 19-16 sjette ledd og § 3-23 andre ledd.

Dersom pensjonen med gjenlevendefordel er lavere enn det minstenivået man har rett på, gjelder de generelle reglene for beregning av særtillegg eller pensjonstillegg. Særtillegg er kun aktuelt hvis alderspensjonen er gitt med virkning før 2011 (se folketrygdloven § 3-3), mens pensjonstillegg er aktuelt hvis alderspensjonen er gitt etter 2010 (se folketrygdloven § 19-9). Dersom vedkommende har tatt ut full alderspensjon og utbetalt pensjon etter regulering blir lavere enn satsen for minste pensjonsnivå som vedkommende har rett til etter § 19-8, skal differansen utbetales som et tillegg til pensjonen, et såkalt minstenivåtillegg, jf. folketrygdloven § 19-14 femte ledd. Dersom avdødes trygdetid overstiger gjenlevendes trygdetid, beregnes minstenivået med avdødes trygdetid, tilsvarende som for grunnpensjon.

Gjenlevendefordelen inngår i den gjenlevendes alderspensjon, og avkortes dermed ikke mot arbeidsinntekt. Dersom pensjonisten inngår et nytt ekteskap, skal alderspensjonen beregnes kun på bakgrunn av egen opptjening, jf. folketrygdloven § 19-16 fjerde ledd.

Endringer i regelverket fra 1. januar 2024

Som en del av etterlattereformen ble det fra 2024 innført endringer i regelverket til personer som har alderspensjon etter § 19-16. Det ble vedtatt at personer født i 1944 og senere ikke lenger skal få gjenlevendefordelen regulert etter folketrygdloven § 19-14, jf. folketrygdloven § 19-16 åttende ledd. Som følge av dette ble gjenlevendefordelen skilt ut som et eget tillegg, et såkalt referansebeløp, til alderspensjonen fra folketrygden.

Det er gitt utfyllende regler i forskrift 22. desember 2009 nr. 1810 om alderspensjon i folketrygden kapittel 10A. Kapittelet utfyller folketrygdloven § 19-16. Forskriften inneholder nærmere bestemmelser om beregning av alderspensjon til gjenlevende ektefelle født fra og med 1944. Det følger av forskriften § 10A-2 at gjenlevendefordelen fastsettes via et referansebeløp. Referansebeløpet er differansen mellom alderspensjon med rettigheter som gjenlevende ektefelle og alderspensjon uten rettigheter som gjenlevende ektefelle. Referansebeløpet fastsettes med endelig virkning og skal ikke endres som følge av godskriving av ny opptjening eller endret trygdetid for gjenlevende eller avdøde eller ved endring av sivilstand, jf. forskriften § 10A-3. Økt uttaksgrad skal derimot hensyntas, jf. forskriften § 10A-4.

Fra 2024 reguleres heller ikke gjenlevendetillegget til årskullene 1954–1957 etter folketrygdloven § 20-19 a. Og heller ikke her skal endringer i alderspensjonen etter

kapittel 19 som gir økning i pensjonen utover reguleringen, føre til endring i gjenlevende-tillegget. Videre skal økninger i alderspensjonen som følge av ordinære reguleringer etter folketrygdloven §§ 19-14 og 20-18, medføre at gjenlevendetillegget etter folketrygdloven § 20-19 a reduseres. Dette gir en langt raskere utfasing av gjenlevendetillegg gitt i medhold av kapittel 20 enn gjenlevendetillegg gitt i medhold av kapittel 19, og antall mottakere av alderspensjon med gjenlevendetillegg etter § 20-19 a synker raskt.

3.2.2 Ytelser til gjenlevende ektefelle mv. under 67 år fra folketrygden

Det er et vilkår for rett til ytelser til gjenlevende ektefelle at vedkommende var gift med den avdøde og at ekteskapet varte i minst fem år, eller at gjenlevende har eller har hatt barn med avdøde eller har omsorg for barn under 18 år med minst halvparten av full tid. Også samboere har rett til ytelser dersom de har eller har hatt felles barn eller tidligere har vært gift med den avdøde. Som hovedregel har ikke fraskilte rett på etterlatteytelser i folketrygden, men kan likevel ha slik rett etter nærmere vilkår dersom den fraskilte har vært forsørget helt eller i det vesentlige av bidrag fra den avdøde.

Før 1. januar 2024, var folketrygdens gjenlevendeytelse for personer under 67 år en pensjon eller overgangsstønad til gjenlevende ektefelle mv. Både pensjonen og overgangsstønaden bestod av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller særtillegg. Grunnpensjon og eventuelt særtillegg ble beregnet med avdødes trygdetid fram til vedkommende ville ha fylt 67 år og ble redusert forholdsmessig dersom trygdetiden var kortere enn 40 år, se folketrygdloven §§ 3-5 og 3-7. Tilleggspensjonen ble beregnet på grunnlag av avdødes opptjening.

Med virkning fra 1. januar 2024, er overgangsstønaden og pensjonen til gjenlevende ektefelle mv. erstattet av en omstillingsstønad. Overgangsreglene som ble vedtatt i forbindelse med denne omleggingen av folketrygdens gjenlevendeytelser, innebærer imidlertid at det fram til 1. januar 2029 vil være personer som fremdeles mottar en gjenlevendeytelse i form av en overgangsstønad eller pensjon til gjenlevende ektefelle, jf. folketrygdloven kapittel 17 A. Pensjonen eller overgangsstønaden til disse utbetales i tre år fra 1. januar 2024. Stønadsperioden kan utvides med inntil to år hvis den gjenlevende er under nødvendig og hensiktsmessig utdanning eller har behov for tiltak for å komme i arbeid. Dersom den gjenlevende er født i 1970 eller tidligere, og har hatt lav inntekt de siste årene før 1. januar 2024, kan pensjonen eller overgangsstønaden likevel utbetales til den gjenlevende fyller 67 år. I disse tilfellene vil imidlertid pensjonen beregnes som en omstillingsstønad fra 1. januar 2029.

Det er ikke et særskilt krav om arbeidsrettet aktivitet for å motta ytelsen, men både pensjonen og overgangsstønaden til den gjenlevende ektefellen reduseres på grunnlag av pensjonsgivende inntekt som den gjenlevende har eller kan forventes å få. Pensjonen og overgangsstønaden anses ikke som pensjonsgivende inntekt.

Retten til pensjonen eller overgangsstønaden faller bort dersom den gjenlevende fyller 67 år eller mottar alderspensjon fra folketrygden, får rett til uføretrygd for full uførhet, mottar tidsbegrenset avtalefestet pensjon i perioden mellom fylte 62 og 67 år fra en offentlig tjenestepensjonsordning eller gifter seg igjen mv.

For gjenlevende voksne som ikke er omfattet av disse overgangsreglene, vil folketrygdens etterlatteytelse være omstillingsstønad etter kapittel 17. Full årlig omstillingsstønad utgjør 2,25 ganger grunnbeløpet og gis dersom den avdøde hadde minst 40 års trygdetid. Dersom trygdetiden er kortere, reduseres omstillingsstønaden forholdsmessig.

Ytelsen kan som utgangspunkt gis i inntil tre år etter dødsfallet. Stønadsperioden kan utvides med inntil to år hvis den gjenlevende er under nødvendig og hensiktsmessig utdanning, eller har behov for tiltak for å komme i arbeid.

Det kreves som utgangspunkt at den som mottar ytelsen driver arbeidsrettet aktivitet med sikte på å komme i arbeid. Dersom den gjenlevende ikke følger opp aktivitetskravet, kan stønaden stanses eller opphøre. Det er også vedtatt at retten til ytelsen faller bort dersom den gjenlevende fyller 67 år eller tar ut alderspensjon fra folketrygden, får rett til uføretrygd for full uførhet, mottar tidsbegrenset avtalefestet pensjon i perioden mellom fylte 62 og 67 år fra en offentlig tjenestepensjonsordning eller gifter seg igjen mv.

Omstillingsstønaden anses som pensjonsgivende inntekt og gir grunnlag for pensjonsopptjening i folketrygden. Den avkortes mot pensjonsgivende inntekt ved siden av omstillingsstønaden.

3.2.3 Uføretrygd fra folketrygden med gjenlevendetillegg

Reglene om gjenlevendetillegg til uføre etterlatte er gitt i folketrygdloven § 12-18. De ble opprinnelig gitt i forbindelse med innføringen av uføretrygd i 2015. Den ene gruppen mottakere er uføre etterlatte som mottok uførepensjon med gjenlevendefordel før 2015. Denne gruppen fikk ved overgangen til ny uføretrygd verdien av gjenlevendefordelen videreført som et eget tillegg til uføretrygden. Den andre gruppen er personer som ble uføre etterlatte etter at ny uføretrygd ble innført i 2015. Det innvilges ikke nye gjenlevendetillegg etter 2023. Det er derfor ingen nye mottakere av tillegget fra og med 2024.

Det var en forutsetning for å kunne få gjenlevendetillegg til uføretrygd at de ordinære vilkårene for å kunne få etterlatteytelser etter folketrygdloven kapittel 17 var oppfylt. Hovedregelen var at tillegget utgjorde halvparten av forskjellen mellom den etterlattes og den avdødes uføretrygd. Dersom den avdøde ikke mottok uføretrygd, ble det foretatt en fiktiv beregning. Tillegget er justert for uføregrad og inntekt.

Tillegg som er innvilget før 2024 er fra 2024 videreført nominelt og blir ikke regulert i samsvar med endringer i grunnbeløpet.

Som omtalt i kapittel 2 ble det i Prop. 72 L (2022–2023) gjort tilpasninger i samordningsregelverket til endringene fra 2024 i reglene for gjenlevendetillegg til uføretrygd fra folketrygden, og det er derfor ikke behov for endringer her. Forslagene i høringsnotatet omfatter derfor ikke gjenlevendetillegg til uføretrygd.

3.3 Ytelser fra offentlig tjenestepensjonsordning som samordnes med folketrygdens ytelser til etterlatte

3.3.1 Alderspensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning

For personer født i 1962 eller tidligere er alderspensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning en brutto, samordningspliktig pensjon, jf. blant annet lov om Statens pensjonskasse kapittel 5. Ved full opptjening utgjør pensjonen 66 prosent av pensjonsgrunnlaget før levealdersjustering. I pensjonsordningen for apotekvirksomhet gjelder disse reglene for alle medlemmene uansett fødselsår.

Bruttopensjonen skal samordnes med alderspensjonen fra folketrygden. Bidraget fra tjenestepensjonen beregnes ved at det gjøres et samordningsfradrag for alderspensjon fra folketrygden, se punkt 3.4 nedenfor. Samordningsreglene er ulike for alderspensjonen etter folketrygdloven kapittel 19 og kapittel 20. Alderspensjonen kan normalt tidligst tas ut fra 67 år, men tidligere for stillinger med særaldersgrenser.

For årskullene født i 1963 og senere er det fra 1. januar 2020 innført en ny alderspensjonsordning, såkalt påslagspensjon, jf. blant annet lov om Statens pensjonskasse kapittel 5 a. Ytelsen beregnes uavhengig av folketrygden, og skal ikke samordnes mot andre ytelser eller avkortes mot inntekt. Det er fra samme tidspunkt innført en oppsatt rett til alderspensjon for opptjeningstid før 2020 som kan tas ut fleksibelt og samordnes med alderspensjon fra folketrygden etter egne bestemmelser.

Med virkning fra 2025 er det innført nye pensjonsregler for personer med særaldersgrenser født 1963 og senere, i tråd med forslag lagt fram av regjeringen i Prop. 108 L (2024–2025). Endringene følger opp avtaler mellom partene i offentlig sektor om nye pensjonsregler for personer med særaldersgrenser. De nye pensjonsreglene innebærer blant annet at tidligpensjonsordningen for personer med aldersgrense 65 år fases ut, innføring av en ny tidligpensjonsordning for personer med aldersgrense 60 og 63 år, samt innføring av et nytt pensjonselement, kalt særalderspåslag for dem med særaldersgrense 60, 63 eller 65 år. Særalderspåslaget kommer i tillegg til ordinær påslagspensjon. Mottak av folketrygdens ytelser til etterlatte under 67 år kan gi redusert tidligpensjon. Hvilke regler som gjelder avhenger av hvilken tidligpensjonsordning som mottas, se punkt 3.4.4.

3.3.2 Ytelser til etterlatte enker- og enkemenn fra offentlig tjenestepensjon

I de offentlige tjenestepensjonsordningene har medlemmets gjenlevende ektefelle rett til enke- eller enkemannspensjon. For rett til oppsatt enke- eller enkemannspensjon er det et vilkår at medlemmet hadde en tjenestetid på minst tre år. Det avgjøres etter ekteskapslovgivningen om fraskilt ektefelle har rett til enke- eller enkemannspensjon fra tjenestepensjonsordningen, og i tilfelle hvordan pensjonen skal deles mellom gjenlevende ektefelle og fraskilt ektefelle.

Netto ektefellepensjon ble innført i 2001. Netto enke- og enkemannspensjon samordnes ikke med ytelser fra folketrygden. I en lang overgangsperiode gjelder imidlertid også de tidligere reglene om bruttoberegnet enke- og enkemannspensjon for enkelte grupper.

Bruttoberegnet enke- og enkemannspensjon omfatter inntektsprøvde og ikke-inntektsprøvde ektefellepensjoner. Ytelsen utgjør 39,6 prosent av det pensjonsgrunnlaget avdøde hadde ved full opptjeningstid. Ved kortere opptjeningstid avkortes pensjonen forholdsmessig. De inntektsprøvde ektefellepensjonene reduseres mot arbeidsinntekt og reduseres mot egen alders- eller uførepensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning. De ikke-inntektsprøvde ektefellepensjonene reduseres ikke mot arbeidsinntekt eller egen tjenestepensjon.

Inntektsprøvd ektefellepensjon reduseres med 40 prosent av inntekt over halvparten av grunnbeløpet. Inntekten som er lagt til grunn i folketrygden, legges også til grunn for tjenestepensjonen.

Har den gjenlevende ektefellen både inntektsprøvd ektefellepensjon og alderspensjon, skal pensjonene ikke overstige et beløp som svarer til 60 prosent av summen av den gjenlevendes og den avdødes alderspensjoner. Avdødes alderspensjon regnes av samme pensjonsgrunnlag og tjenestetid som er lagt til grunn for enke- eller enkemannspensjonen. Det overskytende beløpet skal gå til fradrag i enke- eller enkemannspensjonen.

Har den gjenlevende ektefellen både inntektsprøvd ektefellepensjon og midlertidig uførepensjon eller uførepensjon, skal enke- eller enkemannspensjonen utgjøre det beløpet som framkommer i 60-prosentavgrensningen nevnt ovenfor ved å benytte en beregnet alderspensjon for den gjenlevende ektefellen med samme pensjonsgrunnlag og tjenestetid som den midlertidige uførepensjonen eller uførepensjonen. Dersom den midlertidige uførepensjonen eller uførepensjonen er gradert, skal den beregnede alderspensjonen graderes tilsvarende.

Skillet mellom inntektsprøvd og ikke-inntektsprøvd ektefellepensjon i Statens pensjonskasse ble innført i 1976 da inntektsprøvingsreglene ble innført. Den ikke-inntektsprøvde ytelsen gjaldt lenge bare for kvinner som var gift med menn med medlemskap før 1. oktober 1976. I 2010 ble ordningen utvidet til å gjelde også etterlatte etter kvinnelige medlemmer, men bare for den opptjeningstiden avdøde hadde fra og med 1. januar 1994. Utvidelsen innebar altså en delt beregning, der en del er inntektsprøvd og en del er ikke-inntektsprøvd.

I 2020 vedtok Stortinget regler om beregning av enke- og enkemannspensjon fra fylte 67 år for årskull som er født fra og med 1954. Formålet med bestemmelsene var å unngå nye komplekse samordningsregler av bruttoberegnet enke- og enkemannspensjon med alderspensjon fra folketrygden etter folketrygdloven kapittel 20. Endringen besto i at bruttoberegnet ektefellepensjon erstattes av nettoberegnet ektefellepensjon fra 67 år. De som er født fra 1954 får beregnet nettopensjonen med en andel som tilsvarer andelen alderspensjon gjenlevende vil motta etter folketrygdloven kapittel 20. Den nettoberegnede ektefellepensjonen som erstatter bruttoberegnet ektefellepensjon, gis med ulike satser for dem som har rett til inntektsprøvd ektefellepensjon og dem som har rett til ikke-inntektsprøvd ektefellepensjon. For dem med inntektsprøvd ektefellepensjon utgjør satsen 9 prosent av pensjonsgrunnlaget, mens satsen for dem med ikke-inntektsprøvd ektefellepensjon utgjør 27 prosent av pensjonsgrunnlaget.

3.4 Samordning av ytelser fra offentlig tjenestepensjon med folketrygdytelser til gjenlevende

3.4.1 Generelt om samordningen

Det følger av samordningsregelverket at tjenestepensjon fra blant annet Statens pensjonskasse i visse tilfeller skal samordnes med ytelser fra folketrygden. Det er kun de bruttoberegnede ytelsene fra offentlig tjenestepensjon som samordnes med ytelser fra folketrygden. Nettoberegnede ytelser samordnes ikke.

Når ytelsene skal samordnes, vil det i hovedtrekk si at ytelsen fra tjenestepensjonsordningen reduseres med et gitt beløp dersom personen mottar ytelser fra folketrygden og tjenestepensjonsordningen samtidig. Hvilket beløp ytelsen skal reduseres med (samordningsfradraget), er fastsatt i samordningsloven med tilhørende forskrifter. Samordningsreglene er utformet slik at tjenestepensjonen ofte ikke reduseres med det fulle beløpet fra folketrygdytelsen. Dette kalles samordningsfordeler.

Samordningsloven gir også regler om at det skal skje en samordning dersom personen mottar ytelser fra personskadetrygd (krigspensjon og gammel yrkesskadetrygd), offentlig AFP og i visse tilfeller AFP i privat sektor.

I dette punktet beskrives hovedtrekkene ved samordningen av offentlig tjenestepensjon med folketrygdytelser til gjenlevende.

Både inntektsprøvd og ikke-inntektsprøvd bruttoberegnet ektefellepensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning skal samordnes med gjenlevendepensjon, uføretrygd og alderspensjon fra folketrygden. De ikke-inntektsprøvde ektefellepensjonene har gunstigere samordningsregler enn de inntektsprøvde pensjonene.

3.4.2 Samordning av alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon med alderspensjon fra folketrygden til gjenlevende ektefelle

Samordningsfradraget i alderspensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning for alderspensjon etter kapittel 19 i folketrygdloven beregnes etter reglene i samordningsloven §§ 19 og 23. Det følger av § 19 at samordningsfradraget for grunnpensjonen er inntil ¾ av folketrygdens grunnbeløp. Er pensjonen fra tjenestepensjonsordningen tatt ut gradert eller ikke beregnet for full tjenestetid, skal fradragsbeløpet avkortes forholdsmessig. Fradragsbeløpet skal også avkortes dersom tjenestepensjonen er beregnet etter en stillingsandel som er lavere enn 100 prosent. For tilleggspensjonsdelen skal det gjøres et samordningsfradrag for tilleggspensjonen til gjenlevende, jf. samordningsloven § 23 nr. 1 bokstav a og nr. 2, siden det er «den gjenlevende som har tjent opp tjenestepensjonen», se nr. 2 andre ledd andre punktum. Det gjøres også fradrag for særtillegg og eventuelt minstenivåtillegg. Samordningsfradragene avkortes på grunn av flere ulike forhold, blant annet ved redusert tjenestetid.

Samordningsloven § 24 gir supplerende bestemmelser om samordning med alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19 fra 1. januar 2011. Bestemmelsen er et resultat av pensjonsreformen.

Etter § 24 nr. 1 første ledd første punktum skal det tas utgangspunkt i basispensjonen. Basispensjonen er etter folketrygdloven § 19-5 grunnpensjon og tilleggspensjon beregnet etter reglene i folketrygdloven kapittel 3. Etter andre punktum skal samordningsfradraget for grunnpensjon, tilleggspensjon, særtillegg og ventetillegg beregnes etter reglene i samordningsloven §§ 19 og 23. Videre framgår det av tredje punktum at basispensjons-tillegg etter folketrygdloven § 19-9 tredje ledd, tillegg etter folketrygdloven § 19-14 femte ledd eller folketrygdloven § 19-15 andre ledd og § 20-19 andre ledd (individuelt minstenivåtillegg), og tillegg beregnet etter § 5-4 andre ledd og § 5-8 andre ledd i forskrift 22. desember 2009 nr. 1810 om alderspensjon i folketrygden (minstenivåtillegg til pensjonistpar) skal samordnes som særtillegg.

Samordningsfradragene skal levealdersjusteres tidligst ved fylte 67 år. Det skjer gjennom å dividere fradragene med det aktuelle forholdstallet som er fastsatt etter folketrygdloven § 19-7, med unntak av samordningsfradrag for tillegg etter folketrygdloven § 19-14 femte ledd, § 19-15 andre ledd og § 20-19 andre ledd, og tillegg beregnet etter §§ 5-4 andre ledd og 5-8 andre ledd i forskrift 22. desember 2009 nr. 1810 om alderspensjon i folketrygden, se samordningsloven § 24 nr. 1 første ledd fjerde punktum.

Selv om alderspensjonen fra folketrygden er beregnet med gjenlevendefordeler etter folketrygdlovens regler, tar samordningsreglene ikke utgangspunkt i gjenlevende-fordelene, men i de komponentene som er omtalt ovenfor. Gjenlevendefordelen som er fastsatt etter folketrygdloven § 19-16 åttende ledd, jf. punkt 3.2.1, er altså ikke gjort samordningspliktig. Det gjelder også gjenlevendetillegg etter folketrygdloven § 20-19 a.

3.4.3 Samordning av brutto enke- og enkemannspensjon fra offentlig tjeneste-pensjonsordning og alderspensjon med gjenlevendefordel eller gjenlevendetillegg fra folketrygden

Dersom den etterlatte har tatt ut alderspensjonen fra folketrygden før 67 år, skal enke- og enkemannspensjonen fra tjenestepensjonsordningen ifølge samordningsloven § 24 nr. 2 tredje punktum samordnes som om det ble utbetalt en etterlattepensjon eller overgangs-stønad etter folketrygdloven kapittel 17 slik det lød før 1. januar 2024, som enken eller enkemannen ville hatt rett til dersom vedkommende ikke hadde tatt ut alderspensjon. Se nærmere om slik samordning i punkt 3.4.5 nedenfor.

Fra og med 67 år skal enke- og enkemannspensjonen samordnes med alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19, jf. samordningsloven § 24 nr. 2 første punktum. Sam-ordningsfradraget for grunnpensjonen er inntil ¾ av folketrygdens grunnbeløp, jf. samordningsloven § 19. For tilleggspensjonsdelen skal det gjøres et samordningsfradrag med 55 prosent av tilleggspensjonen til avdøde, jf. samordningsloven § 23 nr. 1 og 2. Dette følger av bestemmelsen i nr. 2 andre ledd første punktum om at tilleggspensjonen i dette tilfellet er «opptjent av to personer» og det er «avdøde som har tjent opp tjeneste-

pensjonen». Samordningsfradragene kan deretter bli avkortet på grunn av flere ulike forhold, blant annet ved redusert tjenestetid.

Selv om alderspensjonen fra folketrygden er beregnet med gjenlevendefordeler etter folketrygdlovens regler, tar samordningsreglene, særlig for tilleggspensjonen, som sådan ikke utgangspunkt i denne pensjonen, men de komponentene som er omtalt ovenfor. Gjenlevendefordelen fastsatt etter folketrygdloven § 19-16 åttende ledd, jf. punkt 3.2.1, er altså ikke gjort samordningspliktig. Det gjelder også for gjenlevendetillegg etter folketrygdloven § 20-19 a.

For de ikke-inntektsprøvde ektefellepensjonene er det en begrensning på samordningsfradraget for tilleggspensjonen ved at gjenlevendes egenopptjente tilleggspensjon skal skjermes fra samordning (fridelsprinsippet), jf. samordningsloven § 23 nr. 2 fjerde ledd.

Det gjøres også samordningsfradrag for særtillegget, tillegg etter folketrygdloven § 19-14 femte ledd (minstenivåtillegg), og pensjonstillegg, jf. samordningsloven § 23 nr. 1 andre ledd og § 24 nr. 2.

Samordningsfradragene levealdersjusteres ikke, da enke- og enkemannspensjonen ikke skal levealdersjusteres, jf. samordningsloven § 24 nr. 2 andre punktum.

I den grad det er samtidig mottak av bruttoberegnet alderspensjon og bruttoberegnet enke- og enkemannspensjon, gjøres først fratrekk for folketrygdens ytelser i alderspensjonen. Eventuell rest i fratrekket gjøres deretter i enke- og enkemannspensjonen.

Som omtalt i kapittel 2 ovenfor er det i samordningsloven § 24 d gitt en særskilt bestemmelse om samordning når deler av folketrygdytelsen ikke reguleres årlig. Det blir fastslått i bestemmelsen at når det ytes brutto tjenestepensjon som samordnes med alderspensjon eller uføretrygd fra folketrygden til en gjenlevende ektefelle, og deler av folketrygdytelsen ikke blir regulert årlig med virkning fra 1. mai, skal likevel samordningsfradraget for denne delen av folketrygdytelsen reguleres.

Omtalen i punktet her gjelder samordning av brutto enke- og enkemannspensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning og alderspensjon fra folketrygden etter folketrygdloven kapittel 19. Samordning mot alderspensjon fra folketrygden etter folketrygdloven kapittel 20 er ikke aktuelt fordi bruttopensjonen fra offentlig tjenestepensjon konverteres til en nettopensjon ved fylte 67 år med en tilsvarende andel som ytelsen etter folketrygdloven kapittel 20 er beregnet etter, nettopp for å unngå samordning mot pensjonen fra folketrygden. Det vises til lov om Statens pensjonskasse § 34 fjerde ledd og omtalen ovenfor avslutningsvis i punkt 3.3.2.

3.4.4 Samordning av alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon før fylte 67 år med pensjon, overgangsstønad og omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle mv. fra folketrygden

Personer som har lavere aldersgrense enn 72 år, kan ha rett til brutto alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon før 67 år (særalderspensjon/tidligpensjon). Denne alderspensjonen samordnes med etterlattepensjon og overgangsstønad fra folketrygden etter

overgangsreglene i folketrygdloven kapittel 17 A ved at det gjøres fradrag for inntil ¾ av grunnbeløpet, jf. samordningsloven § 22 nr. 2. Er pensjonen fra tjenestepensjonsordningen tatt ut gradert eller ikke beregnet for full tjenestetid, skal fradragsbeløpet avkortes forholdsmessig. Fradragsbeløpet skal også avkortes dersom tjenestepensjonen er beregnet etter en stillingsandel som er lavere enn 100 prosent. I tilfeller der pensjonen fra folketrygden til gjenlevende ektefelle er redusert for arbeidsinntekt, skal samordningsfradraget i tjenestepensjonen også reduseres. Dersom etterlattepensjonen fra folketrygden er beregnet med et særtillegg, gjøres det som utgangspunkt fullt fradrag for dette, jf. § 23 nr. 1 andre ledd.

Brutto alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon (særalderspensjon/tidligpensjon) som gis før fylte 67 år, skal som hovedregel også samordnes med omstillingsstønad fra folketrygden etter folketrygdloven kapittel 17 ved at det gjøres fradrag for inntil ¾ av grunnbeløpet, jf. samordningsloven § 22 nr. 4. De samme avkortingsfaktorene som er beskrevet ovenfor (avkorting for gradert uttak og ikke full tjenestetid mv.) gjelder tilsvarende. Dersom omstillingsstønaden faller bort, faller også samordningsfradraget bort. Det innebærer at tjenestepensjonen øker. Dersom tjenestepensjonen er en ny tidligpensjonsordning gitt etter lov om Statens pensjonskasse § 26 o eller § 26 p eller tilsvarende tjenestepensjonsordning skal ikke ytelsen samordnes mot omstillingsstønad fra folketrygden. Det skyldes at omstillingsstønaden regnes som pensjonsgivende inntekt som gir redusert tidligpensjon. Omstillingsstønad skal i slike tilfeller ikke både være en samordningspliktig ytelse og en ytelse som reduserer tidligpensjonen, se Prop. 108 L (2024–2025) punkt 9.3.

3.4.5 Samordning av brutto enke- og enkemannspensjon fra offentlig tjenestepensjon med etterlattepensjon, overgangsstønad og omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle mv. fra folketrygden

Brutto enke- eller enkemannspensjon fra offentlig tjenestepensjon samordnes med etterlattepensjon og overgangsstønad fra folketrygden ved at det gjøres fradrag for inntil ¾ av grunnbeløpet, jf. samordningsloven § 22 nr. 2. Er pensjonen fra tjenestepensjonsordningen ikke beregnet for full tjenestetid, skal fradragsbeløpet avkortes forholdsmessig. Fradragsbeløpet skal også avkortes dersom tjenestepensjonen er beregnet etter en stillingsandel som er lavere enn 100 prosent. I tilfeller der pensjonen eller overgangsstønaden fra folketrygden til gjenlevende ektefelle er redusert for arbeidsinntekt, skal samordningsfradraget i tjenestepensjonen reduseres etter samme prosentsats som folketrygdytelsen er redusert med. I tillegg gjøres det som utgangspunkt fradrag for hele tilleggspensjonen dersom tjenestepensjonen er beregnet etter full tjenestetid, jf. samordningsloven § 23 nr. 1 bokstav b. Dersom etterlattepensjonen eller overgangsstønaden fra folketrygden er beregnet med et særtillegg, gjøres det som utgangspunkt fullt fradrag for dette, jf. § 23 nr. 1 andre ledd. I tilfeller der ytelsen fra folketrygden til gjenlevende ektefelle er redusert for arbeidsinntekt etter folketrygdloven § 17 A-6, skal samordningsfradraget også for andre pensjonselementer enn grunnpensjon i enke- eller enkemannspensjon fra tjenestepensjonsordning begrenses i samme forhold som ytelsen fra folketrygden, jf. forskrift 31. desember 1966 nr. 4095 om redusert samordningsfradrag

når pensjon til gjenlevende ektefelle fra folketrygden er redusert for arbeidsinntekt (samordningsforskrift 20).

Det ble i Prop. 72 L (2022–2023) ikke gitt regler om samordning av brutto enke- og enkemannspensjon fra offentlig tjenestepensjon med omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle mv. fra folketrygden, da denne kombinasjonen ikke kan oppstå før i 2029.

3.4.6 Samordning av brutto enke- og enkemannspensjon fra offentlig tjenestepensjon med uføretrygd med gjenlevendetillegg fra folketrygden

For gjenlevendetillegg til uføretrygd etter folketrygdloven § 12-18, er det kun i ektefellepensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning at det gjøres fradrag for dette tillegget.

Ikke-inntektsprøvd ektefellepensjon samordnes mot gjenlevendetillegget etter reglene i samordningsloven § 23 a tredje ledd. Det framgår her at det skal gjøres fradrag med gjenlevendetillegg etter folketrygdloven § 12-18 første ledd. Den uføretrygden som gjenlevende har opptjent skal i sin helhet betraktes som en fridel og holdes utenfor samordningen. Fradraget settes ned forholdsmessig dersom ektefellepensjonen ikke er beregnet for full pensjonsgivende tjenestetid.

I samordningsloven § 23 a første ledd framgår det at det i inntektsprøvd ektefellepensjon skal gjøres fradrag med 50 prosent av den avdødes uføretrygd, det vil si den delen av avdødes uføretrygd som er lagt til grunn ved anvendelsen av folketrygdloven § 12-18. Samordningsfradraget skal likevel ikke være lavere enn differansen mellom avdødes minsteytelse, beregnet etter folketrygdloven § 12-13 andre ledd beregnet med gjenlevendes sivilstand, og 50 prosent av gjenlevendes egen uføretrygd. Fradraget settes ned forholdsmessig dersom enke- eller enkemannspensjonen ikke er beregnet for full pensjonsgivende tjenestetid.

Forskrift 22. januar 2015 nr. 50 om samordning av enke- og enkemannspensjon fra tjenestepensjonsordning med uføretrygd fra folketrygden når det også ytes uførepensjon eller alderspensjon fra tjenestepensjonsordningen gir supplerende regler til samordningsloven § 23 a.

I Prop. 72 L (2022–2023) ble samordningsregelverket tilpasset endringene i reglene for gjenlevendetillegg til uføretrygd fra folketrygden som trådte i kraft fra 2024, jf. samordningsloven § 24 d. Endringen innebærer at tjenestepensjonsordningene ikke kompenserer for at gjenlevendetillegget til uføretrygd ikke reguleres årlig, i tråd med intensjonen i etterlattereformen. Til forskjell fra problemstillingen i alderspensjon, se omtale i punkt 4.1, innebærer ikke endringene i folketrygden at uføretrygdytelsen eksklusive gjenlevendetillegg endres. Det er derfor ikke behov for endringer her, og forslagene i høringsnotatet omfatter følgelig ikke mottakere av gjenlevendetillegg til uføretrygd fra folketrygden.

4 Konsekvenser av endringer i folketrygdens etterlatteytelser

4.1 Samordning når gjenlevendetillegg i folketrygden ikke reguleres

4.1.1 Innledning

Når gjenlevendefordelen i alderspensjon fra folketrygden fra 2024 fastsettes via referansebeløpet etter forskrift 22. desember 2009 nr. 1810 om alderpensjon i folketrygden § 10A-2, vil dette kunne endre komponentene som alderspensjonen med gjenlevendefordeler fra folketrygden består av. Det vil igjen kunne få konsekvenser for samordningen av ytelser fra offentlig tjenestepensjon.

Fra 2024 må man, for å beregne referansebeløpet, både beregne pensjonen fra folketrygden med gjenlevendefordeler og beregne pensjonen på grunnlag av gjenlevendes egen opptjening.

Dersom både gjenlevende og avdøde har hatt relativt lav opptjening, kunne samlet alderspensjon fra folketrygden med gjenlevendefordeler etter § 19-16 før 2024 eksempelvis bestå av både grunnpensjon, tilleggspensjon, et pensjonstillegg og et minstenivåtillegg.

I beregningen av alderspensjon uten gjenlevendefordel vil grunnpensjon og tilleggspensjon kun være basert på den gjenlevendes egen opptjening av trygdetid og tilleggspensjon. Dersom samlet grunn- og tilleggspensjon er lavere enn det minste pensjonsnivået vedkommende har rett på, vil det beregnes et pensjonstillegg. Et eventuelt pensjonstillegg vil inngå dersom minstenivået, justert for trygdetid, er større enn summen av egenopptjent grunn- og tilleggspensjon. Minstenivåtillegg vil ikke inngå, som følge av at beregningen av egenopptjent pensjon her vil gjøres som ved førstegangsuttak.

Det er differansen mellom egenopptjent pensjon uten gjenlevendefordel, inkludert et eventuelt pensjonstillegg, og pensjonen beregnet med gjenlevendefordel som vil utgjøre referansebeløpet. Dersom det før 2024 ble utbetalt et minstenivåtillegg til pensjon med gjenlevendefordel, blir dette etter omregningen en del av referansebeløpet. Ved beregning av referansebeløpet i nye saker etter 2024 vil ikke minstenivåtillegg være aktuelt, siden dette ikke er aktuelt ved førstegangsberegning. Minstenivåtillegg vil imidlertid kunne komme til utbetaling ved senere ekstraordinære økninger i minstenivået man har rett på.

De nye reglene for fastsettelse av gjenlevendefordelen i folketrygden får noe ulike konsekvenser for samordningen, avhengig av om tjenestepensjonen som skal samordnes er en ordinær alderspensjon eller en enke- og enkemannspensjon. Disse to ulike kombinasjonene for samordning med alderspensjon med gjenlevendetillegg er beskrevet under punkt 4.1.2 og 4.1.3.

4.1.2 Konsekvenser for samordning av alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon med alderspensjon med gjenlevendetillegg

Gjeldende regler for samordning av alderspensjon fra tjenestepensjonsordning med alderspensjon med gjenlevendetillegg fra folketrygden er beskrevet i punkt 3.4.2. I hovedtrekk innebærer reglene at samordningsfradraget for grunnpensjonen er inntil ¾ av folketrygdens grunnbeløp og at det for tilleggspensjonsdelen skal gjøres et samordningsfradrag med tilleggspensjonen til gjenlevende. Det skal gjøres fradrag for basispensjonstillegg etter folketrygdloven § 19-9 og de såkalte minstenivåtilleggene (§ 19-14 femte ledd, § 19-15 andre ledd og § 20-19 andre ledd) og tillegg til pensjonistpar (etter §§ 5-4 andre ledd og 5-8 andre ledd i forskrift 22. desember 2009 nr. 1810 om alderspensjon i folketrygden).

Dersom det etter omregningen av ytelsen i folketrygden utbetales et pensjonstillegg og/eller minstenivåtillegg som pensjonisten ikke tidligere har mottatt, eller at nivået på slike tillegg øker etter omregningen, vil det kunne innebære at samlet alderspensjon fra tjenestepensjon og fra folketrygden reduseres. Dette kommer av at ytelsen fra folketrygden etter omregningen består av nye komponenter, eller komponenter som har økt, som det i utgangspunktet skal gjøres fradrag for.

4.1.3 Konsekvenser for samordning av enke- og enkemannspensjon fra offentlig tjenestepensjon med alderspensjon med gjenlevendetillegg

Som omtalt under punkt 3.4.3 avhenger fradraget for tilleggspensjonsdelen av om enke- og enkemannspensjonen er inntektsprøvd eller ikke.

Når ytelsen er inntektsprøvd, skal fradraget i enke- og enkemannspensjonen være inntil ¾ av folketrygdens grunnbeløp og inntil 55 prosent av avdødes tilleggspensjon. Når ytelsen er ikke-inntektsprøvd, skal fradraget i enke- og enkemannspensjonen være inntil ¾ av folketrygdens grunnbeløp, og inntil 55 prosent av avdødes tilleggspensjon med fratrekk for egenopptjent tilleggspensjon (fridel). Etter omregningen 1. januar 2024 vil grunnbeløpet være det samme slik at samordningsfradraget for grunnpensjonen vil være uendret. Avdødes tilleggspensjon vil normalt være uendret slik at også dette fradraget er det samme. Imidlertid vil det etter omregningen av ytelsen i folketrygden kunne utbetales et pensjonstillegg og/eller minstenivåtillegg som pensjonisten ikke tidligere har mottatt. Som ved samordning av alderspensjon fra tjenestepensjon vil derfor samordningsfradraget kunne øke, og samlet pensjon reduseres, uten at folketrygdytelsen har økt.

4.1.4 Midlertidig forskrift om samordningsgaranti

For at mottakere ikke skulle få redusert samlet pensjon som følge av omregningen som ble gjort ved inngangen til 2024, ga departementet en forskrift til samordningsloven 20. desember 2023, som sikret at det fra 1. januar 2024 ikke ble gjort et større samordningsfradrag som følge av omregningen.

Denne midlertidige løsningen er i tråd med prinsippet i Prop. 13 L (2020–2021) der det ble lagt til grunn at endringene i folketrygdens etterlatteytelser, ikke skal utlignes gjennom samordningsregelverket for de med rett til bruttoberegnet ektefellepensjon.

I tråd med dette prinsippet har Statens pensjonskasse beregnet samordningsfradraget etter de gamle reglene også for saker som har blitt behandlet etter omregningen 1. januar 2024. Praksisen innebærer at samlet pensjon ved førstegangsberegning ikke blir redusert som følge av at gjenlevendefordelen blir skilt ut som et eget tillegg. Samtidig vil samlet pensjon ikke reguleres fullt ut siden gjenlevendefordelen som utbetales fra folketrygden ikke reguleres.

4.2 Samordning når etterlattepensjon eller overgangsstønad fra folketrygden opphører

Det er personer som, i kraft av overgangsreglene i folketrygdloven kapittel 17 A, fortsatt mottar en gjenlevendeytelse fra folketrygden i form av pensjon eller overgangsstønad til gjenlevende ektefelle, se punkt 3.2.2. Som redegjort for under punkt 3.4.4 og 3.4.5, samordnes brutto enke- og enkemannspensjon og alderspensjon fra Statens pensjonskasse med etterlattepensjonen eller overgangsstønaden fra folketrygden dersom personen mottar ytelsene samtidig.

Det følger av overgangsreglene at etterlatteytelsen fra folketrygden som utgangspunkt opphører etter 1. januar 2027. Perioden kan forlenges med inntil to år, det vil si fram til 1. januar 2029, hvis den gjenlevende er under nødvendig og hensiktsmessig utdanning eller har behov for tiltak for å komme i arbeid.

Fra det tidspunktet folketrygdytelsen opphører, vil det ikke være noe å samordne enke -og enkemannspensjonen eller alderspensjonen fra tjenestepensjonen med. Samordnings-fradraget vil etter gjeldende regelverk falle bort, og ytelsen fra tjenestepensjonen vil som følge av dette øke.

Det må tas stilling til om brutto enke- og enkemannspensjon og alderspensjon før fylte 67 år fra offentlig tjenestepensjon skal samordnes når folketrygdytelsen faller bort, og hvordan samordningen i så fall skal skje.

4.3 Samordning når etterlattepensjonen eller overgangsstønaden fra folketrygden fra 1. januar 2029 beregnes som en omstillingsstønad

I kraft av overgangsreglene i folketrygdloven kapittel 17 A, er det personer som fortsatt mottar en gjenlevendeytelse fra folketrygden i form av pensjon eller overgangsstønad til gjenlevende ektefelle, se punkt 3.2.2. Brutto enke- og enkemannspensjon og alders-pensjon før 67 år fra Statens pensjonskasse samordnes i dag med denne etterlatteytelsen fra folketrygden, se punkt 3.4.5.

Det følger av overgangsreglene at etterlattepensjonen eller overgangsstønaden fra folke-trygden som utgangspunkt opphører senest 1. januar 2029. Gjenlevende som er født i

1970 eller tidligere, kan på nærmere vilkår få etterlatteytelsen utbetalt også etter 1. januar 2029. Pensjonen eller overgangsstønaden vil i disse tilfellene beregnes som en omstillingsstønad fra og med 1. januar 2029, jf. folketrygdloven § 17 A-4.

Fra endringstidspunktet vil etterlatteytelsen fra folketrygden være en omstillingsstønad, og ikke bestå av de komponentene samordningsregelverket legger til grunn. Det må derfor tas stilling til om og i så fall hvordan tjenestepensjonen skal samordnes med denne ytelsen.

5 Departementets vurdering og forslag

5.1 Samordningen av enke- og enkemannspensjon og alderspensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning med alderspensjon fra folketrygden med gjenlevendetillegg

Innledning

Arbeids- og velferdsetaten har etter endringene fra 2024 ikke lenger behov for å vedlikeholde opplysninger om komponentene som inngår i beregningen av alderspensjon med gjenlevendefordeler fra folketrygden, opplysninger som før 2024 ble oversendt tjenestepensjonsleverandørene. For å foreta samordningen må Statens pensjonskasse (SPK) og de andre leverandørene av offentlig tjenestepensjon derfor innhente nødvendige opplysninger manuelt, og beregne relevante størrelser i folketrygden selv for å foreta samordningen.

Departementet viser til prinsippet i Prop. 13 L (2020–2021) der det ble lagt til grunn at endringene i folketrygdens etterlatteytelser ikke skal utlignes gjennom samordningsregelverket for de med rett til bruttoberegnet ektefellepensjon. Dagens praksis i SPK er i tråd med dette. Det gjelder både i saker med bruttoberegnede ektefellepensjoner som samordnes med alderspensjon med gjenlevendetillegg fra folketrygden, og ved samordning av ordinær alderspensjon med alderspensjon med gjenlevendetillegg fra folketrygden. Praksisen fordrer imidlertid at et betydelig antall saker må behandles manuelt. Per april 2026 var det i SPK nærmere 19 000 saker der tjenestepensjonen skal samordnes med alderspensjon fra folketrygden med et gjenlevendetillegg som ikke reguleres.

Når SPK med dagens praksis beregner nivået på ytelser i folketrygden, et regelverk de ikke selv forvalter, innebærer det også en risiko for feilberegning og forskjellsbehandling. Dette vil i særlig grad gjelde over tid, etter hvert som det kan oppstå flere endringer som påvirker beregningen av folketrygdytelsen. Departementet har derfor vurdert ulike tilnærminger til problemstillingen.

Overgang til nettopensjoner

Ved en lovendring i 2020 ble det vedtatt regler for beregning av ektefellepensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning fra fylte 67 år for årskull født fra og med 1954, se

redegjørelsen avslutningsvis i punkt 3.3.2. Det ble bestemt at bruttoberegnet ektefellepensjon fra 67 år skal bli helt eller delvis erstattet av nettoberegnet ektefellepensjon fra 67 år. Det ble også vedtatt at den nettoberegnede ektefellepensjonen skal gis med ulike satser for dem som har rett til inntektsprøvd ektefellepensjon og dem som har rett til ikke-inntektsprøvd ektefellepensjon. Innfasingen av nettoberegnet ektefellepensjon skjer i takt med innfasingen av ny opptjeningsmodell for alderspensjon fra folketrygden.

Alternativet med å legge ektefellepensjonen fra tjenestepensjonsordningen helt om til en nettoberegnet ytelse i alle tilfeller, ville medført at problemstillingen rundt samordning av ektefellepensjon faller bort. Beregninger gjort av SPK viser imidlertid at dette i noen tilfeller kan gi betydelig reduksjon i utbetalingen fra tjenestepensjonen, dersom man legger gjeldende satser for nettopensjon til grunn, jf. punkt 3.3.2. Beregningene viser samtidig at noen vil få en betydelig økning i utbetalt ytelse, og at samlede kostnader vil øke betydelig sammenlignet med dagens ordning. Videre ville en omlegging til nettoytelse ikke løse den tilsvarende problemstillingen i alderspensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning. I lys av dette vurderer departementet en overgang til nettopensjoner som lite hensiktsmessig.

Utforme helt nye samordningsregler

Departementet har vurdert muligheten for å fastslå et samordningsfradrag basert på andre prinsipper enn det som gjelder i dag. Dagens samordningsregler på dette området har imidlertid en lang forhistorie, der poenget om at deler av pensjonen i disse sakene kan være tjent opp av to personer har vært sentralt og gitt grunnlag for flere rettssaker og politisk diskusjon. Departementet har derfor lagt til grunn at det er krevende å utforme helt nye samordningsregler, herunder finne nivået for hva som ville være et nytt, rimelig samordningsfradrag.

Det vil uansett være vanskelig å videreføre dagens nivåer på utbetalt pensjon til den enkelte. For eksempel skal det samordnes med 55 prosent av avdødes tilleggspensjon (ved enke- og enkemannspensjoner) eller hele den gjenlevendes egenopptjente tilleggspensjon (ved alderspensjoner), mens den gjenlevendes utbetalte tilleggspensjon i folketrygden kan enten være den gjenlevendes egenopptjente tilleggspensjon eller 55 prosent av summen av begges tilleggspensjon.

Etter 1. januar 2024 blir gjenlevendefordelen i alderspensjonen fra folketrygden skilt ut. Det samordnes ikke med gjenlevendefordelen som en egen ytelseskomponent. Fram til 1. januar 2024 har det ikke vært et behov for å definere ut denne som en egen størrelse i folketrygden. Hva gjenlevendefordelen utgjør for den enkelte pensjonist kan variere, både ut fra opptjeningshistorikken til hver av ektefellene og forholdet mellom opptjeningene deres. I mange saker utbetales det ikke en gjenlevendefordel, da gjenlevendes egenopptjening er høyere enn avdødes. Ifølge Prop. 13 L (2020–2021) punkt 5.5.2 var det om lag 187 000 etterlatte i 2019 som fylte vilkårene for å få beregnet alderspensjon med særregler som etterlatt. Av disse var det om lag 107 000 som får høyere pensjon som følge av at alderspensjonen blir beregnet etter særregler for etterlatte.

En samordningsregel basert på størrelsen på gjenlevendefordelen ville derfor kunne framstå med ulikt og tilfeldig resultat for mottakerne. I tillegg kommer det at problemstillingen vil forsvinne på sikt, som følge av at den ikke gjelder de som fullt ut skal ha ny alderspensjon, dvs. personer født i 1963 og senere. Departementet mener derfor det er lite hensiktsmessig å utforme helt nye samordningsregler.

Unnta pensjonstillegg, minstenivåtillegg og særtillegg fra samordningen

Et annet alternativ er å unnta fra samordning de pensjonskomponentene i alderspensjon fra folketrygden som skaper utfordringene for tjenestepensjonsleverandørene etter endringene i folketrygden, dvs. minstenivåkomponentene særtillegg/pensjonstillegg og minstenivåtillegg. Løsningen omfatter de tilfellene der folketrygden er en alderspensjon med gjenlevendefordeler og tjenestepensjonen er alderspensjon, enke- eller enkemannspensjon eller en kombinasjon av disse.

Det å oppheve samordningen for enkelte komponenter vil gi økte kostnader, da de offentlige tjenestepensjonsordningene vil øke utbetalingene sine opp mot det beløpet som ikke lenger skal samordnes. Samtidig ville det innebære at personer med pensjon på minste pensjonsnivå fra folketrygden, som i tillegg får gjenlevendetillegg, får gunstigere samordningsregler enn personer med minste pensjonsnivå uten et gjenlevendetillegg. Dette vil kunne oppleves urimelig, og en slik endring vil heller ikke være i tråd med prinsippet lagt til grunn i Prop. 13 L (2020–2021) om at endringene i folketrygdens etterlatteytelser ikke skal utlignes gjennom samordningsregelverket. Departementet vurderer på denne bakgrunn alternativet som lite hensiktsmessig.

Arbeids- og velferdsetaten oversender pensjonsberegninger basert på reglene i folketrygden før 2024

En annen mulighet er at Arbeids- og velferdsetaten framover oversender tjeneste-pensjonsleverandørene den samme informasjonen som de oversendte før endringene i folketrygden trådte i kraft.

Også etter omleggingen fra 2024 må etaten på beregningstidspunktet for gjenlevende-tillegget fortsatt gjøre en beregning av hva alderspensjonen med gjenlevenderett etter gamle regler ville vært. Denne størrelsen sammenlignes så med alderspensjonen beregnet utelukkende med gjenlevendes opptjening.

Det vil imidlertid kreve både lovendring og en systemteknisk omlegging dersom Arbeids- og velferdsetaten, også etter beregningstidspunktet for gjenlevendetillegget, løpende skal vedlikeholde de ulike pensjonselementene etter gamle regler, inkludert minsteytelses-komponentene (særtillegg, pensjonstillegg og minstenivåtillegg), for at tjenestepensjons-leverandørene skal kunne benytte denne informasjonen ved beregning av samordnings-fradraget.

En full videreføring av de tidligere reglene som ville gi nøyaktig det samme utfallet av samordningsberegningen som før endringene i 2024, vil kreve at Arbeids- og velferds-etaten opprettholder og vedlikeholder det gamle beregningssystemet, også med relevante

endringer etter at gjenlevendetillegget er beregnet. Slike endringer vil eksempelvis være endret uttaksgrad, økt opptjening eller økt minstenivå mv.

Imidlertid vil samordning med en slik løpende «skyggeberegning» av alderspensjon med gjenlevendefordel etter gamle regler, ikke nødvendigvis gi ønsket resultat. Dette skyldes at gjenlevendetillegget fra 2024 fastsettes endelig og ikke endres ved økt opptjening mv. Etter tidligere regler ville slike endringer kunne gi endret alderspensjon, mens de nye reglene innebærer at tillegget kun justeres ved endringer i uttaksgrad. Dersom tjenestepensjonen skulle samordnes med alderspensjon med gjenlevenderett fra en slik «skyggeberegning», vil derfor eksempelvis økt opptjening kunne gi endret tjenestepensjon, uten at det faktiske gjenlevendetillegget er endret. Det vil uansett være svært krevende for Arbeids- og velferdsetaten å beregne og vedlikeholde et system for slike «skyggeberegninger», som produserer opplysninger etaten ikke selv bruker i saksbehandlingen. Samlet sett er derfor en slik løsning etter departementets syn lite hensiktsmessig.

Arbeids- og velferdsetaten oversender relevante opplysninger bare ved beregningen av referansebeløpet

En annen løsning er at Arbeids- og velferdsetaten oversender de relevante opplysningene kun ved tidspunktet for beregning av gjenlevendetillegget. Som i det forrige alternativet vil man da kunne nyttiggjøre at etaten også etter omleggingen i 2024 må beregne hva alderspensjon med gjenlevendefordel ville vært med tidligere regler. Samordningsfradraget kan da fastsettes ut fra de aktuelle pensjonskomponentene på dette tidspunktet, slik at senere endringer ikke tas hensyn til i beregningen. Imidlertid bør det etter departementets syn tas hensyn til endringer i uttaksgrad, for å unngå uheldige tilpasninger. Dette er også i tråd med regelverket i folketrygden der referansebeløpet med gjenlevendetillegget kun endres dersom uttaksgraden endres.

Dersom endringer i folketrygden som økt opptjening ikke skal hensyntas i beregningen av samordningsfradraget etter at gjenlevendetillegget er fastsatt, vil det normalt være til gunst for den enkelte. Dette fordi økt alderspensjon fra folketrygden normalt vil gi økt samordningsfradrag. Det kan framstå urimelig at pensjonister med gjenlevenderett i folketrygden også skal ha gunstigere regler for samordning av tjenestepensjon. Departementet viser her til at de yngste som vil omfattes av samordningsreglene fyller 65 år i 2027, og at omfanget av arbeidsinntekt som vil gi økt pensjonsopptjening blant de berørte dermed trolig vil være begrenset framover. Departementet viser i denne sammenheng også til bestemmelsen i samordningsloven § 23 nr. 2 femte ledd bokstav b, som hjemler at økt tilleggspensjon kan holdes utenfor samordningen når økningen skyldes poengopptjening i folketrygden etter uttak av hel tjenestepensjon for årene da pensjonisten fylte 67 til 75 år.

Det er heller ikke utelukkende til gunst for den enkelte å se bort fra økt opptjening etter at samordningsfradraget er fastsatt. Som omtalt under punkt 3.4.3 er det en begrensning på samordningsfradraget i de ikke-inntektsprøvde ektefellepensjonene ved at gjenlevendes egenopptjente tilleggspensjon skal skjermes fra samordning (fridelsprinsippet). Dersom man får økt egenopptjent tilleggspensjon etter at samordningsfradraget er fastsatt, vil det

å se bort fra økt opptjening innebære at en mindre del enn den faktiske egenopptjente tilleggspensjonen skjermes fra samordningen. Igjen viser departementet til at det blant de aktuelle årskullene framover trolig vil være begrenset omfang av opptjening av tilleggspensjon som vil kunne ha betydning for samordningen. Det innebærer også at den omtalte problemstillingen trolig vil være lite utbredt og uansett vil gi små utslag.

Endelig fastsettelse av samordningsfradraget ved beregningstidspunktet for gjenlevendetillegget, basert på pensjonskomponentene som inngår i Arbeids- og velferdsetatens beregning av alderspensjon etter tidligere regler, vil også få betydning for de som mottar etterlatte- eller alderspensjon fra tjenestepensjonsordning kombinert med en alderspensjon på eller nær minstenivået i folketrygden. Etter gjeldende regler skal minstenivåkomponentene særtillegg, pensjonstillegg og minstenivåtillegg gå til fradrag i tjenestepensjonen. Dersom samordningsreglene baseres på pensjonskomponentene som inngår i Arbeids- og velferdsetatens beregning av alderspensjon etter tidligere regler, må det innebære at eventuelle minsteytelseskomponenter som inngår i denne beregningen fortsatt skal gå til fradrag ved tidspunktet for beregning av gjenlevendefordelen. Eventuelle minsteytelseskomponenter som faktisk utbetales fra folketrygden *etter* beregningstidspunktet for gjenlevendefordelen vil derimot ikke gå til fradrag i tjenestepensjon. Denne løsningen vil innebære at eventuelle framtidige økninger i minstenivået, utover den ordinære reguleringen, ikke vil få betydning for samordningsfradraget. Dette vil i så tilfelle være til gunst for den enkelte.

En innvending mot løsningen vil være at den enkelte pensjonist vil kunne oppleve at Arbeids- og velferdsetaten beregner en alderspensjon som utbetales til pensjonisten og en annen pensjonsberegning som tjenestepensjonsleverandørene bruker for å samordne. Det vil derfor være krevende å gi forståelig informasjon rundt dette. Samtidig gjelder denne problemstillingen også i dag, i det man i samordningen ikke nødvendigvis benytter de faktiske beløpene som utbetales fra folketrygden, jf. omtale i punkt 3.4.

Departementets forslag

Ved omleggingen i folketrygden ble det lagt til grunn at tjenestepensjonsordningene ikke skulle utligne endringene i folketrygden. Når gjenlevendetillegget videreføres nominelt og ikke samordnes med offentlig tjenestepensjon, innebærer det isolert sett at dette prinsippet ivaretas. Samtidig innebærer omleggingen at komponentene som alderspensjonen fra folketrygden består av endres. Dersom komponentene som utbetales etter omregningen i folketrygden skulle inngå i samordningen, ville det i mange tilfeller kunne innebære en betydelig nedgang i utbetalingen fra tjenestepensjonen. Slike utslag ville komme i tillegg til effekten av at verdien av folketrygdens gjenlevendefordel reelt sett vil reduseres over tid, og departementet mener dette vil kunne framstå urimelig.

Etter en samlet vurdering mener departementet den beste løsningen er at komponentene som skal inngå i samordningsfradraget fastsettes endelig når referansebeløpet med gjenlevendetillegget fastsettes i folketrygden. Det er pensjonskomponentene fra Arbeids- og velferdsetatens beregning av alderspensjon etter tidligere regler, som etaten benytter til å fastsette referansebeløpet med gjenlevendetillegget, som skal inngå. Etter fastsettelsen

av samordningsfradraget justeres disse størrelsene kun for endringer i uttaksgrad. Samordningsfradraget reguleres etter de ordinære reglene for løpende pensjon, jf. samordningsloven § 24 nr. 4. En slik løsning ivaretar intensjonene med etterlattereformen, samtidig som den enkelte vil få om lag samme nivå på ytelsen fra tjenestepensjonsordningen som før omleggingen.

Endringsforslaget innebærer at det er de aktuelle størrelsene ved beregningstidspunktet for referansebeløpet med gjenlevendetillegget som bestemmer samordningsfradraget. Dette gjelder også dersom tjenestepensjonen er tatt ut på et senere tidspunkt.

Referansebeløpet med gjenlevendetillegget vil i noen tilfeller kunne være null, slik at det reelt sett ikke utbetales et gjenlevendetillegg som ikke skal reguleres. Likevel vil selve omregningen kunne gi pensjonisten en annen sammensetning av pensjonen enn denne ville hatt dersom de gamle reglene var videreført. Dette vil eksempelvis gjelde personer som har relativt lav opptjening av tilleggspensjon. I beregningen av pensjon med gjenlevendefordel etter de gamle reglene vil disse typisk få beregnet et pensjonstillegg. Det vil man også få med egenberegningen av pensjonen. Det er differansen mellom pensjonen etter gamle regler med gjenlevendefordel og beregningen uten gjenlevende-fordel som utgjør referansebeløpet.

Men siden tilleggspensjonen med gjenlevendefordel er det gunstigste av pensjonistens egen tilleggspensjon og 55 prosent av summen av pensjonistens egen tilleggspensjon og den avdødes tilleggspensjon, vil tilleggspensjonen i egenberegningen kunne være lavere enn tilleggspensjonen med gjenlevendefordel. Dette vil innebære at pensjonstillegget i egenberegningen er større enn pensjonstillegget med gjenlevendefordel, som igjen vil kunne bety at samordningsfradraget øker etter omregning. Departementet mener derfor at forslaget til nye samordningsregler også bør gjelde de som har fått omregnet pensjonen, men som reelt sett ikke får utbetalt et gjenlevendetillegg etter omregningen.

For de som har fått beregnet gjenlevendetillegg via et referansebeløp foreslår departementet at de aktuelle komponentene som allerede inngår i samordningsfradraget fastsettes endelig når endringene som følge av lovforslaget her trer i kraft. I disse sakene vil dermed pensjonskomponentene ved ikrafttredelsen av nye regler videreføres, og samordningsfradraget vil kun endres ved endring i uttaksgrad. Se forslag til endringer i samordningsloven § 24 d nytt andre ledd og ikrafttredelsesbestemmelsen.

Når det nå foreslås nye regler for samordning, kan bestemmelsen i samordningsloven § 24 d, som gir regler for samordning av brutto tjenestepensjon med alderspensjon eller uføretrygd fra folketrygden til gjenlevende ektefelle når deler av folketrygdytelsen ikke reguleres årlig, endres til å gjelde samordning av enke- eller enkemannspensjon fra tjenestepensjonsordning med uføretrygd fra folketrygden til en gjenlevende ektefelle, se punkt 3.4.6. Se forslag til endringer i samordningsloven § 24 d første ledd.

5.2 Samordningen av enke- og enkemannspensjon fra offentlig tjenestepensjon med opphørende etterlattepensjon fra folketrygden

I punktet her foreslås en løsning for det tilfellet at gjenlevende har en bruttoberegnet enke- eller enkemannspensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning og etterlattepensjon eller overgangsstønad fra folketrygden som opphører slik som beskrevet ovenfor i punkt 3.2.2.

Det vil ikke kunne komme nye mottakere med bruttoberegnet enke- og enkemannspensjon som er under 67 år. For årskull som per i dag er under 67 år må dødsfallet ha skjedd før 2010 for at de skal kunne ha rett til bruttoberegnet enke- og enkemannspensjon. De som kan ha rett til bruttoberegnet enke- og enkemannspensjon i kombinasjon med opphørende etterlattepensjon fra folketrygden er født i 1960 eller senere. Det er under 300 personer som har rett til bruttoberegnet enke- og enkemannspensjon og som er født i 1960 eller senere. For de som er født i 1970 eller tidligere, og som har hatt lav inntekt de siste årene før 1. januar 2024, kan etterlattepensjonen utbetales til den gjenlevende fyller 67 år. Det er altså snakk om en svært begrenset gruppe som kan være omfattet av opphørende etterlattepensjon fra folketrygden i kombinasjon med enke- og enkemannspensjon fra offentlig tjenestepensjon. Departementet mener dette taler for en administrativt enkel løsning.

I Prop. 72 L (2022–2023) pekte departementet på muligheten for å erstatte bruttoberegnet enke- og enkemannspensjon fra offentlig tjenestepensjon med nettopensjon. En lignende endring ble vedtatt gjennom behandlingen av Prop. 71 L (2019–2020). Formålet var å unngå komplekse samordningsregler. Endringen besto i at bruttoberegnet ektefellepensjon ble erstattet av nettoberegnet ektefellepensjon fra 67 år med en andel som tilsvarer andelen alderspensjon gjenlevende vil motta etter folketrygdloven kapittel 20. Den nettoberegnede ektefellepensjonen som erstattet bruttoberegnet ektefellepensjon, ble gitt med ulike satser for dem som har rett til inntektsprøvd ektefellepensjon og dem som har rett til ikke inntektsprøvd ektefellepensjon. I vurderingen av overgangsreglene ble det lagt vekt på at nettoberegnet ektefellepensjonen innføres gradvis for årskullene 1954–1962, og at de yngre årskullene vil ha tid til å tilpasse seg nytt regelverk. Det samme er ikke tilfelle for problemstillingen som vurderes her. Her er det snakk om løpende tilfeller hvor hele etterlatteytelsen fra offentlig tjenestepensjon eventuelt skal omregnes. Det vil kunne bli reist spørsmål om grunnlovsmessigheten av en eventuell omregning til nettoberegnet ektefellepensjon, og departementet ønsker derfor ikke å velge en slik løsning.

Departementet har også vurdert en løsning hvor det samordnes som om det fortsatt hadde blitt utbetalt en etterlattepensjon fra folketrygden. Alternativet vil innebære at samlet inntekt blir lavere en bruttonivået, og departementet ser at det kan reises spørsmål om grunnlovsmessigheten også for dette alternativet.

Utover dette ville begge disse alternativene kreve detaljerte særregler i et allerede svært komplekst samordningsregelverk. Siden dette dreier seg om en problemstilling som

gjelder en begrenset gruppe personer i en overgangsperiode, mener departementet slike endringer bør unngås, også av hensyn til rettssikkerhet og regelverksforvaltning.

I dag faller samordningsfradraget bort når etterlatteytelsen fra folketrygden er redusert til null på grunn av inntekt. Endringene i etterlatteytelsene fra folketrygden bygger på et utgangspunkt om at den gjenlevende vil være selvforsørget etter at stønadsperioden er over. Dette taler etter departementets vurdering for at fradraget også faller bort når årsaken til at det ikke utbetales en etterlattepensjon fra folketrygden er at den gjenlevende forventes å være selvforsørget. Dersom samordningsfradraget i disse tilfellene faller bort, vil det være tilsvarende løsning som er valgt for samordning av alderspensjon fra tjenestepensjonsordning som utbetales før fylte 67 år når omstillingsstønad fra folketrygden opphører.

Forslaget krever ingen endringer av samordningsloven.

5.3 Samordningen av offentlig tjenestepensjon når etterlattepensjonen fra folketrygden beregnes som en omstillingsstønad

Som redegjort for under punkt 4.3, så vil etterlattepensjon fra folketrygden som skal utbetales utover 1. januar 2029, beregnes som en omstillingsstønad. Et spørsmål er om, og i tilfelle hvordan, tjenestepensjonen (enke- eller enkemannspensjon og alderspensjon) skal samordnes med en omstillingsstønad i disse tilfellene. Problemstillingen gjelder også her en svært begrenset gruppe, og det vil ikke kunne oppstå nye tilfeller av bruttoberegnet enke- og enkemannspensjon for personer under 67 år.

Departementet har vurdert alternative løsninger.

Et alternativ er å foreslå endringer i tjenestepensjonslovene som innebærer at enke- og enkemannspensjon omregnes til nettopensjon i disse tilfellene. En slik omlegging av ytelsen til en nettoytelse vil måtte vurderes opp mot blant annet tilbakevirkningsforbudet i Grunnloven § 97. Et forhold som inngår i en slik vurdering, er det at endringen gjennomføres i løpende ytelser uten noen form for gradvis overgang. Alternativet løser bare forholdet til enke- eller enkemannspensjon, men ikke alderspensjon fra tjenestepensjonsordningen.

Et annet alternativ er å samordne tjenestepensjonen som om folketrygdytelsen fortsatt ble beregnet som en tidligere etterlattepensjon. Samordningen vil i så fall innebære at samordningsfradraget er likt både før og etter endringstidspunktet. Dette alternativet vil kunne innebære at samlet inntekt blir lavere enn bruttonivået, og departementet ser at det også her kan reises spørsmål om grunnlovsmessigheten.

Et tredje alternativ er å foreslå nye samordningsregler som er tilpasset at etterlattepensjonen i disse tilfellene vil beregnes som en omstillingsstønad. Departementet vurderer dette som den mest hensiktsmessige løsningen.

Når det gjelder kombinasjonen av alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon og omstillingsstønad fra folketrygden er det allerede etablert samordningsregler, jf. sam-

ordningsloven § 22 nr. 4. Departementet vurderer at det er nærliggende at disse samordningsreglene også skal gjelde for tilfeller hvor etterlattepensjon fra folketrygden blir erstattet av omstillingsstønad. Det innebærer at samordningsfradraget i alderspensjon er inntil ¾ av grunnbeløpet når den kombineres med en etterlattepensjon fra folketrygden som er endret til omstillingsstønad.

Det følger av samordningsloven § 22 nr. 4 andre og tredje punktum at alderspensjon fra tjenestepensjonsordningen ikke skal samordnes med omstillingsstønaden dersom alderspensjonen er en tidligpensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 26 o eller § 26 p eller tilsvarende pensjon. Dette skyldes at alderspensjonen i disse tilfellene reduseres dersom pensjonisten har pensjonsgivende inntekt. Departementet legger til grunn at også omstillingsstønaden det er snakk om i punktet her, fra 1. januar 2029 vil regnes som pensjonsgivende inntekt. Det er imidlertid behov for en gjennomgang av regelverket knyttet til folketrygdloven kapittel 17 A, som departementet vil komme tilbake til.

Når det gjelder kombinasjonen bruttoberegnet enke- og enkemannspensjon fra offentlig tjenestepensjon og omstillingsstønad fra folketrygden er det ikke etablert samordningsregler, da denne kombinasjonen ikke kan oppstå før 1. januar 2029, det vil si fra det tidspunktet etterlattepensjon fra folketrygden skal beregnes som en omstillingsstønad og ikke lenger vil bestå av komponentene grunnpensjon og tilleggspensjon. Departementet har derfor sett hen til andre samordningskonstellasjoner hvor ytelsen fra tjenestepensjonsordningen er en enke- og enkemannspensjon og ytelsen fra folketrygden er en inntektssikringsordning som ikke er satt sammen av grunnpensjon og tilleggspensjon. Etter departementets syn er det nærliggende å fastsette nivået på samordningsfradraget etter nivået på fradraget ved samordning av enke- og enkemannspensjon fra tjenestepensjonsordningen med arbeidsavklaringspenger fra folketrygden. Samordning av enke- eller enkemannspensjon fra tjenestepensjonsordningen med arbeidsavklaringspenger fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 19 andre ledd og § 23 nr. 1 andre ledd.

Dersom den endrede etterlattepensjonen fra folketrygden kombineres med en enke- eller enkemannspensjon fra Statens pensjonskasse, foreslår departementet at det skal gjøres fradrag for hele omstillingsstønaden med unntak av ¼ av grunnbeløpet.

Et alternativ til samordning kunne være at omstillingsstønaden inngår i inntektsprøvingen av enke- eller enkemannspensjonen. Det vil etter dagens regler kun gjelde den inntektsprøvde enke- eller enkemannspensjonen. En slik inntektsprøving vil kunne gi en betydelig endring i samlede ytelser, og departementet vurderer derfor samordning som et mer hensiktsmessig alternativ. Det foreslås på denne bakgrunn at det blir presisert i lov om Statens pensjonskasse, lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. og lov om pensjonsordning for sykepleiere at omstillingsstønaden ikke inngår i inntektsprøvingen av enke- eller enkemannspensjonen. Det er naturlig å se ytterligere på bestemmelsene i disse lovene når departementet gjennomgår regelverket i folketrygdloven kapittel 17 A, jf. omtalen ovenfor. Se forslaget til endringer i samordningsloven § 22 nr. 2 første ledd og § 23 nr. 1 første ledd bokstav b, lov om Statens pensjonskasse § 36 tredje ledd, lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. § 19 tredje ledd og lov om pensjonsordning for sykepleiere § 20 første ledd.

6 Pensjoner fra andre ordninger

6.1 Pensjoner fra personskadetrygd

Personskadetrygdene yter pensjon etter særlovgivningen om yrkesskadetrygd og krigspensjonering. Det gjelder ytelser etter lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner og lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd. Lov om yrkesskadetrygd regulerer yrkesskadedekning og ulike stønader i forbindelse med yrkesskader som har inntruffet før 31. desember 1970, gitt at skaden er meldt inn før 31. desember 1989. Skader som har inntruffet eller er blitt innmeldt etter dette, reguleres av folketrygdlovens regler om yrkesskadedekning.

De aller fleste som i dag mottar pensjon fra personskadetrygdene, har alderspensjon fra folketrygden. Det vil likevel kunne forekomme enkelte tilfeller der det gis ektefellepensjon fra personskadetrygdene før fylte 67 år, men antallet er svært beskjedent.

Endringene som foreslås i høringsnotatet knyttet til samordningsloven § 22 og § 24 d gjelder også for ytelser etter lovene om personskadetrygd. Det er behov for å presisere en tilsvarende endring som i samordningsloven § 23 i lovene om personskadetrygd.

Se forslag til endringer i lov om krigspensjonering for militærpersoner § 18 nr. 1 femte ledd, lov om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell § 23 nr. 1 femte ledd, samordningsloven § 22 nr. 2 første ledd og § 24 d andre ledd og lov om yrkesskadetrygd § 19 nr. 1 tredje ledd.

6.2 Pensjoner fra Maritim pensjonskasse og Pensjonstrygden for fiskere

Etter lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs og lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere ytes det førtidspensjon før fylte 67 år. Denne alderspensjonen er samordnet mot gjenlevendepensjon og overgangsstønad etter folketrygdloven kapittel 17 A. Departementet mener ytelsene også skal samordnes mot omstillingsstønad, på tilsvarende måte som for alderspensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning før fylte 67 år. Departementet legger til grunn at slik samordning er tilstrekkelig regelfestet gjennom samordningsloven § 22 nr. 4 og bestemmelsen der som ble innført i forbindelse med Stortingets behandling av Prop. 72 L (2022–2023) *Endringer i lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser og enkelte andre lover (tilpasninger til ny omstillingsstønad fra folketrygden)*.

7 Andre forslag til lovendringer

Departementet foreslår å rette en inkurie i lov om Statens pensjonskasse § 36 og lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. § 19. Det er der henvist til folketrygdloven §

17 A-6 fjerde ledd. Sistnevnte bestemmelse ble endret i desember 2025 og nødvendiggjør endringer i de to tjenestepensjonslovene.

Bestemmelsene gjelder inntektsreduksjon av enke- eller enkemannspensjon fra Statens pensjonskasse og Pensjonsordning for apotekvirksomhet for de tilfellene der enken eller enkemannen har eller kan forventes å få inntekt ved siden av pensjonen.

Det følger av første ledd første punktum i begge bestemmelsene at dersom den gjenlevende ektefellen er yngre enn 70 år og har eller kan forventes å få arbeidsinntekt, reduseres pensjonen. Videre følger det av andre punktum at «(y)telser fra folketrygden som er nevnt i folketrygdloven § 17 A-6 fjerde ledd, er likestilt med arbeidsinntekt».

Før 22. desember 2025 viste folketrygdloven § 17 A-6 fjerde ledd til dagpenger etter folketrygdloven kapittel 4, sykepenger etter kapittel 8, stønad ved barns og andre nærståendes sykdom etter kapittel 9, arbeidsavklaringspenger etter kapittel 11, uføretrygd etter kapittel 12 der uføregraden er under 100 prosent, svangerskapspenger og foreldrepenger etter kapittel 14, pensjonsytelser som det gis statstilskott til etter AFP-tilskottsloven og avtalefestet pensjon etter lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse kapittel 2 eller tilsvarende ordning.

Fra 22. desember 2025 ble listen tilpasset at etterlatteytelsen fra folketrygden skulle reduseres på grunnlag av «pensjonsgivende inntekt». Fordi flere av ytelsene som var nevnt i § 17 A-6 fjerde ledd er pensjonsgivende inntekt og er omfattet av begrepet «pensjonsgivende inntekt» i nåværende § 17 A-6 første ledd, ble de tatt ut av listen, se merknaden til § 17 A-6 i Prop. 8 L (2025–2026) *Endringar i folketrygdlova og enkelte andre lover (oppfølging av tiltak i forslaget til statsbudsjett for 2026 m.m*. I dag viser fjerde leddet derfor kun til uføretrygd etter kapittel 12 der uføregraden er under 100 prosent, pensjonsytelser som det gis statstilskott til etter AFP-tilskottsloven og avtalefestet pensjon etter lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse kapittel 2 eller tilsvarende ordning.

Siden lov om Statens pensjonskasse § 36 og lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. § 19 viser til «arbeidsinntekt» og ikke «pensjonsgivende inntekt», foreslår departementet å liste opp de ytelsene som skal føre til reduksjon i bestemmelsene.

Se forslag til endringer i lov om Statens pensjonskasse § 36 første ledd og lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. § 19 første ledd.

8 Ikrafttredelse

Departementet foreslår at endringene trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Departementet legger opp til at endringene kan tre i kraft så raskt som mulig etter at Stortinget har behandlet lovforslaget.

For de som har fått beregnet gjenlevendetillegg via et referansebeløp, foreslår departementet at de aktuelle komponentene som allerede inngår i samordningsfradraget

fastsettes endelig når endringene som følge av lovforslaget her trer i kraft. Se lovforslaget del VIII.

9 Grunnlovsvern og internasjonale forpliktelser

9.1.1 Grunnlovsvern

Det følger av Grunnloven § 97 at ingen lover må gis tilbakevirkende kraft. Bestemmelsen verner først og fremst mot lovgivning som knytter nye byrder til noe som skjedde før lovendringen. Inngrep i etablerte rettsposisjoner med virkning framover i tid (uegentlig tilbakevirkning), vil imidlertid også kunne rammes av forbudet. Det følger av høyesterettspraksis at spørsmålet om et inngrep i trygderettigheter med virkning framover i tid er i strid med dette forbudet, er et spørsmål om det dreier seg om en «klart urimelig eller urettferdig» tilbakevirkning, jf. HR-2016-389 A (Stortingspensjon) avsnitt 78.

Departementets vurdering er at endringene som foreslås i høringsnotatet ikke er i konflikt med denne bestemmelsen.

9.1.2 Internasjonale forpliktelser

Norge har inngått eller tiltrådt en rekke internasjonale avtaler som får betydning på trygdens område. De viktigste forpliktelsene følger av EØS-avtalen med tilhørende sekundærlovgivning, se særlig europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 883/2004 om koordinering av trygdeordninger. Av andre forpliktelser kan nevnes nordisk konvensjon om trygd, bilaterale trygdeavtaler og en rekke multilaterale konvensjoner innenfor rammene av ILO, Europarådet og FN, som fastsetter generelle eller spesielle minstestandarder for nasjonale trygdeordninger. En av disse er Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) første tilleggsprotokoll (P1-1). Den er gjort til norsk lov, og skal ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning, jf. menneskerettsloven § 2 nr. 1, jf. § 3. Det følger av artikkel 1 første ledd første punktum at enhver fysisk eller juridisk person har rett til å få nyte sin eiendom i fred. Inngrep i pensjonsrettigheter reguleres av denne bestemmelsen. Et krav om pensjon er eiendom i denne bestemmelsens forstand når kravet har tilstrekkelig grunnlag i nasjonal rett. En legitim forventning om en ytelse kan også anses som eiendom i bestemmelsens forstand, se HR-2016-389-A avsnitt 121. Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) har gitt uttrykk for at dersom inngrep i en konvensjonsrettighet skal være i samsvar med P1-1, må det være i samsvar med loven, ikke være vilkårlig, forfølge et legitimt formål og være forholdsmessig.

Departementets vurdering er at endringene som foreslås i dette høringsnotatet ikke er i konflikt med disse forpliktelsene.

10 Økonomiske og administrative konsekvenser. Likestillingsmessige konsekvenser

10.1 Innledning

Nedenfor omtales økonomiske konsekvenser, administrative konsekvenser og likestillingsmessige konsekvenser som følge av forslagene til endringer i samordningsreglene i dette høringsnotatet.

10.2 Økonomiske konsekvenser

Forslaget om endringer i samordningsreglene ved mottak av alderspensjon fra folketrygden når gjenlevendefordelen ikke reguleres, vil i utgangspunktet kun ha økonomiske konsekvenser dersom det skjer endringer etter beregningstidspunktet for gjenlevendefordelen i folketrygden.

En følge av forslaget er at det ikke skal beregnes endret samordningsfradrag ved senere økninger i opptjeningen i folketrygden. I utgangspunktet vil derfor forslaget i prinsippet innebære økte utgifter for Statens pensjonskasse og andre offentlige tjenestepensjonsordninger, dersom det tilkommer økt opptjening i folketrygden det skal ses bort fra. Samtidig pekes det i punkt 5.1 på at slik opptjening som etter dagens regler ville gitt økt samordningsfradrag, trolig vil være svært begrenset for de som berøres av forslaget siden disse har nådd en alder der omfanget av arbeidsinntekt normalt er begrenset. Departementet legger derfor til grunn at merutgiftene knyttet til dette vil være svært begrensede. De økonomiske konsekvensene av det aktuelle forslaget er som følge av dette ikke beregnet.

En annen potensiell merutgift er knyttet til at forslaget innebærer at samordningsfradraget ikke skal økes ved senere ekstraordinære økninger i minstenivået man har rett på i folketrygden, som kan gi den enkelte (økt) minstenivåtillegg. Selv om slike økninger har vært hyppige de siste årene, anser departementet at det ikke kan legges til grunn at disse vil inntreffe, ikke minst fordi størrelsen på slike økninger ikke kan tallfestes på forhånd.

Departementet foreslår ingen endringer i reglene for samordning av enke- og enkemannspensjon fra offentlig tjenestepensjon med opphørende etterlattepensjon fra folketrygden. I dag faller samordningsfradraget bort dersom etterlatteytelsen fra folketrygden er redusert til null på grunn av inntekt. Med departementets forslag vil også samordningsfradraget falle bort dersom folketrygdytelsen opphører som følge av det med etterlattereformen er innført tidsbegrensning på stønadsperioden. Trolig vil endringene med etterlattereformen føre til flere tilfeller av bortfalt folketrygdytelse, og dermed bortfalt samordningsfradrag. Isolert sett vil dette gi økte kostnader for de offentlige tjenestepensjonsordningene. Samtidig er det ikke opplagt hva som skal være utgangspunktet, det såkalte nullalternativet, i vurderingen av økonomiske konsekvenser av departementets forslag. Dette kommer av at forslaget innebærer en videreføring av dagens samordningsregler. Siden også antallet som vil berøres av endringen vil være svært begrenset, jf. omtale i punkt 5.2, er det ikke beregnet økonomiske konsekvenser av forslaget.

Det er heller ikke et opplagt nullalternativ til forslaget til samordningsregler når omstillingsstønaden er en tidligere etterlattepensjon. Det kommer av at det i dag ikke finnes samordningsregler i disse tilfellene. Økonomiske konsekvenser av forslaget er derfor ikke beregnet.

10.3 Administrative konsekvenser

Forslaget til nye samordningsregler ved mottak av alderspensjon med gjenlevendetillegg som ikke reguleres, fordrer at Arbeids- og velferdsetaten oversender tjenestepensjonsleverandørene andre opplysninger enn det er tilrettelagt for med dagens system. For at Arbeids- og velferdsetaten skal kunne oversende tjenestepensjonsleverandørene de nødvendige opplysningene, må det gjøres systemtekniske tilpasninger i etatens systemer. Arbeids- og velferdsdirektoratet vurderer at de økte kostnadene knyttet til systemutvikling kan dekkes innenfor eksisterende økonomiske ramme.

Forslagene i høringsnotatet innebærer at leverandører av offentlig tjenestepensjon må gjøre tilpasninger i sine systemer. Dagens praksis ved samordning av tjenestepensjon med alderspensjon med gjenlevendetillegg fordrer imidlertid manuell saksbehandling, mens endringen som foreslås i større grad legger til rette for automatisering i saksbehandlingen. Det må videre gis informasjon til pensjonistene om endringene.

10.4 Likestillingsmessige konsekvenser

Både gjeldende regelverk og forslagene til nytt regelverk er kjønnsnøytrale. Beregningsreglene er like for begge kjønn, og kvinner og menn med samme opptjeningshistorikk får samme årlige pensjon. Forslagene i dette høringsnotatet innebærer ingen endringer i dette prinsippet. Ettersom etterlatteytelser i dag i størst utstrekning gis til kvinner, vil det likevel trolig være denne gruppen som i størst grad vil påvirkes av forslagene.

Som omtalt over vil forslaget om endringer i samordningsreglene ved mottak av alderspensjon fra folketrygden når gjenlevendefordelen ikke reguleres, trolig ha små økonomiske konsekvenser. Dette gjelder både den enkelte og samlet sett. I tilfeller der ekstraordinære økninger i minstenivået man har rett på i folketrygden gir økt minstenivåtillegg etter at samordningsfradraget er fastsatt, vil forslaget innebære at samordningsfradraget ikke økes. Den enkelte mottaker vil i slike tilfeller få beholde en større del av tjenestepensjonen enn med dagens regler. Siden etterlatteytelser i størst utstrekning i dag gis til kvinner, antas forslaget å være mer til gunst for kvinner enn menn.

11 Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget

11.1 Til endringen i lov om krigspensjonering for militærpersoner

Til § 18

Nr. 1 femte ledd endres slik at også omstillingsstønad fra folketrygden inngår i bestemmelsen. Det betyr at dersom det ytes enke- eller enkemannspensjon etter loven og omstillingsstønad fra folketrygden, skal den delen av omstillingsstønaden som overstiger folketrygdens grunnbeløp inngå i samordningsfradraget. Dersom omstillingsstønaden er gradert eller redusert for trygdetid, skal det ved samordningen legges til grunn et forholdsmessig redusert grunnbeløp. Fradraget for den delen av omstillingsstønaden som er inntil folketrygdens grunnbeløp, framgår av samordningsloven § 22 nr. 2, og det vises til endringsforslaget knyttet til denne bestemmelsen.

I lov om krigspensjonering for militærpersoner § 18 nr. 1 tredje ledd vises det til samordningsloven § 24 d, og endringene som foreslås i samordningsloven § 24 d gjelder dermed også pensjoner etter lov om krigspensjonering for militærpersoner.

Det vises til punkt 6.1.

11.2 Til endringen i lov om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell

Til § 23

Nr. 1 femte ledd endres slik at også omstillingsstønad fra folketrygden inngår i bestemmelsen. Det betyr at dersom det ytes enke- eller enkemannspensjon etter loven og omstillingsstønad fra folketrygden, skal den delen av omstillingsstønaden som overstiger folketrygdens grunnbeløp inngå i samordningsfradraget. Dersom omstillingsstønaden er gradert eller redusert for trygdetid, skal det ved samordningen legges til grunn et forholdsmessig redusert grunnbeløp. Fradraget for den delen av omstillingsstønaden som er inntil folketrygdens grunnbeløp, framgår av samordningsloven § 22 nr. 2, og det vises til endringsforslaget knyttet til denne bestemmelsen.

I lov om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell vises det i § 23 nr. 1 tredje ledd til samordningsloven § 24 d, og endringene som foreslås i samordningsloven § 24 d gjelder dermed også pensjoner etter lov om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell.

Det vises til punkt 6.1.

11.3Til endringen i lov om Statens pensjonskasse

Til § 36

Første ledd andre punktum blir justert slik at det tydelig framgår at dagpenger, sykepenger, stønad ved barns og andre nærståendes sykdom, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd der uføregraden er under 100 prosent, svangerskapspenger og foreldrepenger fra folketrygden, og pensjonsytelser som det gis statstilskott til etter AFP-tilskottsloven og avtalefestet pensjon etter lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse kapittel 2 eller tilsvarende ordning, er likestilt med arbeidsinntekt som reduserer enke- eller enkemannspensjon.

Det vises til kapittel 7.

Det fastslås i *tredje ledd* nytt *andre punktum* at omstillingsstønad etter folketrygdloven kapittel 17 ikke regnes som inntekt som inngår i inntektsprøvingen av inntektsprøvd enke- eller enkemannspensjon. Omstillingsstønaden vil her inngå i et samordningsfradrag.

Det vises til punkt 5.3.

11.4 Til endringen i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv.

Til § 19

Første ledd andre punktum blir justert slik at det tydelig framgår at dagpenger, sykepenger, stønad ved barns og andre nærståendes sykdom, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd der uføregraden er under 100 prosent, svangerskapspenger og foreldrepenger fra folketrygden, og pensjonsytelser som det gis statstilskott til etter AFP-tilskottsloven og avtalefestet pensjon etter lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse kapittel 2 eller tilsvarende ordning, er likestilt med arbeidsinntekt som reduserer enke- eller enkemannspensjon.

Det vises til kapittel 7.

Det fastslås i *tredje ledd* nytt *andre punktum* at omstillingsstønad etter folketrygdloven kapittel 17 ikke regnes som inntekt som inngår i inntektsprøvingen av inntektsprøvd enke- eller enkemannspensjon. Omstillingsstønaden vil her inngå i et samordningsfradrag.

Det vises til punkt 5.3.

11.5 Til endringene i lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser

Til § 22

Nr. 2 første ledd første punktum endres til å inkludere omstillingsstønad fra folketrygden. Det innebærer at pensjon som enke eller enkemann har rett til fra tjenestepensjonsordning, herunder personskadetrygdene, skal settes ned med et beløp som svarer til 3/4 av folketrygdens grunnbeløp.

Det vises til punkt 5.3.

Til § 23

I *nr. 1 første ledd bokstav b* nytt *andre punktum* fastslås det at dersom ytelsen fra folketrygden er en omstillingsstønad, gjøres fradrag for den delen av ytelsen som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Dersom omstillingsstønaden er gradert eller redusert for inntekt, skal samordningsfradraget i enke- eller enkemannspensjonen reduseres forholdsmessig.

Det vises til punkt 5.3.

Til § 24 d

Endringen i *første ledd* innebærer at bestemmelsen bare gjelder tilfeller med enke- eller enkemannspensjon fra tjenestepensjonsordning som samordnes med uføretrygd fra folketrygden til en gjenlevende ektefelle, og deler av folketrygdytelsen ikke blir regulert årlig med virkning fra 1. mai.

Det vises til punkt 5.1.

I nytt *andre ledd* bestemmes det at når alderspensjon og enke- eller enkemannspensjon fra tjenestepensjonsordning samordnes med alderspensjon fra folketrygden der det inngår gjenlevendefordeler etter folketrygdloven § 19-16, fastsettes samordningsfradraget endelig når gjenlevendetillegget fastsettes i folketrygden. Samordningsfradraget justeres ved endringer i uttaksgrad.

Det vises til punkt 5.1.

11.6 Til endringen i lov om yrkesskadetrygd

Til § 19

Nr. 1 tredje ledd endres slik at også omstillingsstønad fra folketrygden inngår i bestemmelsen. Det betyr at dersom det ytes enke- eller enkemannspensjon etter loven og omstillingsstønad fra folketrygden, skal den delen av omstillingsstønaden som overstiger folketrygdens grunnbeløp inngå i samordningsfradraget. Dersom omstillingsstønaden er gradert eller redusert for trygdetid, skal det ved samordningen legges til grunn et forholdsmessig redusert grunnbeløp. Fradraget for den delen av omstillingsstønaden som er inntil folketrygdens grunnbeløp, framgår av samordningsloven § 22 nr. 2, og det vises til endringsforslaget knyttet til denne bestemmelsen.

I lov om yrkesskadetrygd vises det i § 19 nr. 1 tredje ledd til samordningsloven § 24 d, og endringene som foreslås i samordningsloven § 24 d gjelder dermed også pensjoner etter lov om yrkesskadetrygd.

Det vises til punkt 6.1.

11.7 Til endringen i lov om pensjonsordning for sykepleiere

Til § 20

Det fastslås i *første ledd bokstav b andre ledd andre punktum* at omstillingsstønad etter folketrygdloven kapittel 17 ikke regnes som inntekt som inngår i inntektsprøvingen av inntektsprøvd enke- eller enkemannspensjon. Omstillingsstønaden vil her inngå i et samordningsfradrag. Nåværende andre og tredje punktum blir tredje og nytt fjerde punktum.

Det vises til punkt 5.3.

11.8 Til ikraftsettingsbestemmelsen

Første ledd i lovforslaget del VIII bestemmer at loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Andre ledd fastslår overgangsregler for dem som tidligere har fått beregnet referansebeløp med gjenlevendefordel i folketrygden og er født i perioden 1944–1962 ved endringslovens ikrafttredelse. I slike tilfeller fastsettes samordningsfradraget endelig når endringene i endringsloven trer i kraft.

Det vises til punkt 5.1 og kapittel 8.

Utkast til endringer i samordningsloven og enkelte andre lover

I

I lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner skal § 18 nr. 1 femte ledd lyde:

Dersom det ytes enkepensjon etter denne lov og *arbeidsavklaringspenger, uføretrygd eller omstillingsstønad* fra folketrygden, gjelder tredje ledd første og andre punktum for den delen av ytelsen som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Dersom *arbeidsavklaringspengene, uføretrygden eller omstillingsstønaden* er gradert eller redusert for trygdetid, skal det ved samordningen legges til grunn et forholdsmessig redusert grunnbeløp.

II

I lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell skal § 23 nr. 1 femte ledd lyde:

Dersom det ytes enkepensjon etter denne lov og *arbeidsavklaringspenger, uføretrygd eller omstillingsstønad* fra folketrygden, gjelder tredje ledd første og andre punktum for den delen av ytelsen som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Dersom *arbeidsavklaringspengene, uføretrygden eller omstillingsstønaden* er gradert eller redusert for trygdetid, skal det ved samordningen legges til grunn et forholdsmessig redusert grunnbeløp.

III

I lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse gjøres følgende endringer:

§ 36 første ledd andre punktum skal lyde:

Dagpenger, sykepenger, stønad ved barns og andre nærståendes sykdom, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd der uføregraden er under 100 prosent, svangerskapspenger og foreldrepenger fra folketrygden, og pensjonsytelser som det gis statstilskott til etter AFP-tilskottsloven og avtalefestet pensjon etter lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse kapittel 2 eller tilsvarende ordning, er likestilt med arbeidsinntekt.

§ 36 tredje ledd nytt andre punktum skal lyde:

Unntatt er likevel omstillingsstønad fra folketrygden.

IV

I lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. gjøres følgende endringer:

§ 19 første ledd andre punktum skal lyde:

Dagpenger, sykepenger, stønad ved barns og andre nærståendes sykdom, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd der uføregraden er under 100 prosent,

svangerskapspenger og foreldrepenger fra folketrygden, og pensjonsytelser som det gis statstilskott til etter AFP-tilskottsloven og avtalefestet pensjon etter lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse kapittel 2 eller tilsvarende ordning, er likestilt med arbeidsinntekt.

§ 19 tredje ledd nytt andre punktum skal lyde:

Unntatt er likevel omstillingsstønad fra folketrygden.

V

I lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser gjøres følgende endringer:

§ 22 nr. 2 første ledd første punktum skal lyde:

Pensjon som enke har rett til fra tjenestepensjonsordning eller etter lov av 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd, skal settes ned med et beløp som svarer til 3/4 av folketrygdens grunnbeløp når det ytes pensjon*, overgangsstønad eller omstillingsstønad* til gjenlevende ektefelle fra folketrygden.

§ 23 nr. 1 første ledd bokstav b nytt andre punktum skal lyde:

Dersom ytelsen fra folketrygden er en omstillingsstønad, gjøres fradrag for den delen av ytelsen som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Dersom omstillingsstønaden er gradert eller redusert for inntekt, skal samordningsfradraget i enke- eller enkemannspensjonen reduseres forholdsmessig.

§ 24 d første og nytt andre ledd skal lyde:

Når det ytes *enke- eller enkemannspensjon fra tjenestepensjonsordning* som samordnes *med uføretrygd* fra folketrygden til en gjenlevende ektefelle, og deler av folketrygdytelsen ikke blir regulert årlig med virkning fra 1. mai, skal likevel samordningsfradraget for denne delen av folketrygdytelsen reguleres.

Når alderspensjon og enke- eller enkemannspensjon fra tjenestepensjonsordning samordnes med alderspensjon fra folketrygden der det inngår gjenlevendefordeler etter folketrygdloven § 19-16 som ikke reguleres årlig med virkning fra 1. mai, fastsettes samordningsfradraget ut fra opptjeningen i folketrygden når referansebeløpet med gjenlevendefordel fastsettes. Samordningsfradraget justeres ved endringer i uttaksgrad.

VI

I lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd skal § 19 nr. 1 tredje ledd lyde:

Dersom enken har rett til *arbeidsavklaringspenger, uføretrygd eller omstillingsstønad*, gjelder andre ledd første punktum for den delen av ytelsen som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Dersom *arbeidsavklaringspengene, uføretrygden eller omstillingsstønaden* er gradert eller redusert for trygdetid, skal det ved samordningen legges til grunn et forholdsmessig redusert grunnbeløp.

VII

I lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere § 20 første ledd bokstav b andre ledd skal andre punktum lyde:

Unntatt er likevel omstillingsstønad fra folketrygden.

Nåværende andre og tredje punktum blir tredje og nytt fjerde punktum.

VIII

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

For dem som tidligere har fått beregnet referansebeløpet med gjenlevendefordel i folketrygden og er født i perioden 1944–1962, fastsettes samordningsfradraget endelig når endringene i loven her trer i kraft.